

HALÁSZ JÁNOS

„BÜNTETVE: EGYSZER...” HORVÁTH MENYHÉRT, A „SZÉLHÁMOSKIRÁLY” PÁLYAFUTÁSA

„*Büntetve: Egyszer...*” — ekképpen nyilatkozott a már ősz hajú Horváth Menyhért *Az Est* tudósítójának 1934 májusában, amikor három európai országból volt hivatalosan kitiltva csalásai miatt. Horváth „Menyus” nevét napjainkban kevésbé ismerik, jóllehet a 20. század egyik leghírhedtebb magyar szélhámosa volt. Életében is „szélhámoskirálynak” nevezték, aki mindig luxusszállodákban élt, londoni divat szerint öltözködött, pályafutása során — a korabeli sajtó tanúsága szerint — kiadta magát esztergomi bankigazgatónak, osztrák-magyar főhadnagy-nak, lovassági kapitánynak, gépészmérnöknek, autóvezető-oktatónak, Festetics-és Eszterházy grófnak, de volt bányatulajdonos, színigazgató, filmszínész, filmgyár-igazgató, repülőtiszt, braziliai ültetvényes és a Rio de Janeiró-i követség attaséja. Átvert tehetős nemeseket és gazdag özvegyeket, gazdasági szövetkezeteket, katonai ügyosztályokat, bankokat, átverte az olasz államkincstárat, sőt más szélhámosokat, így többek között Strasznof Ignácot (1868–1933) is.¹ Csalt benzinen, gyümölcsön, gyógyszeren és ékszereken, a korabeli magyar sajtó szerint szerepe volt 1932-ben a svéd miniszterelnök megbuktatásában. A legenda szerint egy alkalommal Kun Bélát is sikerült átvernie, fő profilja azonban a csekkhamisítás volt, amely miatt Európa és Amerika számos országában körözési parancsot adtak ki ellene, a legenda szerint pedig minden európai főváros rendőrségi fogházában ült hosszabb-rövidebb ideig. Módszere Frank Abagneléhez igen hasonlóan különböző — olykor nem létező bankok — nevére hamisított csekkek előállítására és beváltására volt, ami magabiztos fellépése miatt szinte mindig sikerült. Az 1920-as évekre több tucat tagból álló nemzetközi bűnbanda feje volt, az 1930-as évekre pedig Berlin, Budapest és Bécs rendőrsége egyszerre kereste a kolozsvári ernyőkészítő rosszerkölcsű fiát, a „Nagy Menyust”, elfogásával pedig német rendőrök dicsekedtek magyar kollégáik előtt.

Horváth Menyhért tetteiről már életében legendák járták a sajtóban, és ő maga is építette imázsát. Az újságírók részére jobbra ő szolgáltatta — és színezte ki — történeteit. Viselt dolgai számtalan, esetenként igen fantáziadús verzióban maradtak ránk, tetteiről rengeteg képtelennek tűnő és hamis információ keringett a

1 *Szücs Nándor*: Horváth Menyus, a világhírű szélhámos legújabb „esete”. In: *Ujság*, 8. (1932) 192. sz. 9. p. (a továbbiakban *Szücs*, 1932.)

1. kép Horváth Menyhért a Tolnai Világlapjában 32. (1932) 37. sz. 48. p.

lapokban, így egyesek szerint egy nemlétező szénbányát egy éjszaka leforgása alatt öt alkalommal is eladott, míg mások szerint családjának nemesi címet hamisított,² és előszeretettel terjesztette magáról, hogy hercegi vér folyik ereiben, vagy éppen azt, hogy az egykor szintén kolozsvári illetőségű Kun Béla volt gyerekkorában a nevelője.³

Az alábbiakban arra vállalkozom, hogy összegyűjtssem Horváth Menyhért szélhámos pályafutásának feledésbe merült ügyeit úgy, ahogyan az — elsősorban a magyar nyelvű — sajtóban fennmaradt, esetenként több, egymással ellentmondó változatban. Budapest Főváros Levéltárában őrzött, rá vonatkozó fogolytörzskönyvi bejegyzések, valamint 1934. évi sajtóperei⁴ jó adalékot szolgáltatottak karrierjének rekonstruálásához, csakúgy mint Frank László író, újságíró (1890–1965) *Szélhámosok, kalandorok* című munkája,⁵ amelynek megbízhatósága azonban az újságcikkekhez hasonlóan megkérdőjelezhető. Horváth Menyust már saját korában hírességként tisztelték — amelyre ő rá is játszott —, legendaszámba menő csalásai a legkülönbözőbb formában maradtak ránk a sajtóból, ezért igyekeztem az összes lehetséges variációt összegyűjteni, és egymás mellett szerepeltetni. Az alábbi történetek a sajtó megbízhatatlansága okán mindenképpen komoly fenn tartásokkal kezelendők. Bár büntetési valói részleteiről az egymásnak sokszor ellentmondó információk miatt, hiteles források híján nem tudunk biztosat, szám-talan pere, letartóztatásai, és több mint 6 évnyi börtönbüntetése egy következtetést mégis megenged az utókor számára: nem egyszer volt büntetve.

Modus operandi: a csekkcsalás

Az ország kriminalitása az első világháború alatt és után érezhetően átalakult: az elkövetett bűncselekmények száma, különösen a vagyon ellen elkövetett, ún. intellektuális bűncselekményeké drasztikusan emelkedett. Ennek okaként leginkább a háborús terhek és a vereség következtében kialakult nehéz gazdasági

2 Az „előkelő familia” sarja. In: *Ellenőr*, 17. (1930) 7. sz. 32. p.

3 „Baron” Horvath das Haupt der Scheckfälscherbande. In: *Illustrierte Kronen Zeitung*, Jg. 22. (1921) Nr. 7815. 5. p.

4 Köszönettel tartozok Sipos András főlevéltáros úrnak, aki felhívta a figyelmem Horváth sajtópereinek levéltári anyagaira, valamint Körmendi Tamás tanszékvezető úrnak és Varga Bálint levéltáros úrnak segítőkétségükért.

5 *Frank László: Szélhámosok, kalandorok*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1966. (a továbbiakban *Frank*, 1966.)

helyzet, a nagymértékű munkanélküliség és az általános szegénység említhető.⁶ *A modern bűnözés* című 1929-es összefoglaló munka az intellektuális bűncselekmények közé sorolta Horváth Menyhért büntetteinek jó részét, így a csalást, sikkasztást, csalárd és vétkes bukást, valamint az okirat- és pénzhamisítást is.⁷ Ezekon kívül Horváth zsarolás miatt is volt büntetve, legkedveltebb bűnelkövetési módszere azonban a csekkcsalás volt. „*A csekk a fizetés sajátos eszköze. Használata mellett a fizetési művelet a gyakorlatban akként nyer lebonyolítást, hogy aki csekket fizetés fejében átvett, nem készpénzt, hanem csak készpénzre való utalványt kapott, még pedig olyan utalványt, melyet nyomban érvényesíthet, mihelyt azt a kijelölt helyen beváltás végett bemutatja.*” — szöveg a csekkről szóló 1908. évi LVIII. törvénycikk indoklása. A csekk tehát a korszakban általánosan elterjedt fizetési eszköz volt, amely számtalan előnnyel járt a használó számára: „*aki fizetéseit csekk útján teljesíti, nem kénytelen otthon pénzt tartani, az ennek őrzésével és kezelésével járó költségek és veszélyek alól mentesíti magát [...]*”⁸ Bár a készpénz őrzésével kapcsolatos veszélyektől mentesült az, aki csekket használt fizetés gyanánt, a csekknek is megvolt a maga veszélye: a hamisítás. A csekk magánokirat, így annak hamisítása magánokirat-hamisításnak minősült az 1878. évi V. törvénycikk, a magyar Büntetőtörvénykönyv (továbbiakban: Btk.) 401. §-a alapján, amely a Btk. 403. §. 3. pontja szerint öt évig terjedő fegyházzal volt büntetendő. Horváth Menyhért tehát ügyes okirathamisító volt, aki megnyerő fellépéssel képes volt hamis csekkjeit beváltani különböző pénzintézetekben, vagy nagyarányú üzleteihez fedezetként használni, további összegek kicsalásáig. A csekkcsalók — így Horváth Menyhért is — a bűncselekmény jellegénél fogva jobbra külföldön, nemzetközi környezetben követték el csalásaikat. Horváth a korabeli sajtó szerint leginkább Ausztriában és Németországban, azonkívül Csehszlovákiában, Franciaországban és Dél-Amerikában követett el bűncselekményeket, de pályája kezdetén, az 1910-es években, valamint 1930-ban magyar polgárokat is megtisztelt gaztetteivel. Jó nyelvérzékkel bírt, fogolytörzskönyvei alapján németül, franciául és románul is beszélt.

Csekkcsalás a korszakban kétféleképpen történhetett: magánfelek részére kibocsátott csekkel vagy nemzetközi bankcsekkel. Magánfél részére kibocsátott csekkfüzetet az kapott, aki tetszőleges — akár kis — összegben betétet helye-

6 *Turcsányi Gyula*: Intellektuális bűncselekmények. In: *A modern bűnözés*. Szerk. Turcsányi Gyula. II. köt. Budapest, [1929]. 63–64. p. (továbbiakban: *Turcsányi*, 1929.), illetve *Perényi Roland*: Béla bátyámtól Böhm Tiborig. In: *Budapesti Negyed*, 17. (2009) 3. sz. 271–296. p.

7 *Turcsányi*, 1929. 63. p.

8 <https://net.jogtar.hu/ez-ev-torvenyei>, 1908. évi LVIII. tc. indoklása (letöltés 2021. január 9.)

zett el egy bankban, folyószámlát nyitott és hozzá tartozó betétkönyvet igényelt. A szélhámos a betétkönyvre ezután a bankban kezelt pénzénél nagyobb összeget írt, vagy más módon hamisította azt, és belföldön — amennyiben szerencséje volt — sikeresen be is váltotta. Ez a csalási forma általában kevés sikerrel járt, különösen a banki rendszabályok szigorítása után. Könnyebb volt Horváth Menyhért számára a csalás nemzetközi bankcsekken, amelynek kiállítására akkor került sor, ha két különböző országban lévő pénzügyintézet közötti átutalást kívántak igazolni. A bank egyik ügyfele, aki külföldre kívánt utazni, befizetett egy meghatározott összeget a számlájára, amelyért cserébe ugyanakkora értékben kiállított nemzetközi csekket kapott egy külföldi ország bankjához. A kibocsátott csekket bélyegzővel hitelesítették, és a bank két alkalmazottja is aláírásával látta el azt. Ezt az eljárást a szélhámosok úgy játszották ki, hogy egy valódi csekről az összeget valamilyen eljárással eltüntették és a korábbinál nagyobb összeget írtak a helyére, az aláírás és a bélyegző továbbra is fenntartotta a hitelesség látszatát. Egy másik csalási forma volt, hogy a csekklapot, a bélyegzőt és az aláírásokat hamisították.⁹ Horváth előszeretettel élt mindkét módszerrel, egyik utolsó csalásakor 450 frankos csekket két további nullával látott el, de legtöbbször hamis csekket állított elő és azt váltatta be egy pénzügyintézetnél.

Horváth Menyhért pályafutása alatt leginkább csalás és okirathamisítás miatt került bíróság elé, ugyanakkor vétkes bukás és zsarolás miatt is koptatta a vádlottak padját. Ennek ellenére a korabeli közvélemény nem kizárólag gonosztevéként kezelte, hanem valóságos hírességként, aki rendszeresen szerepelt a lapokban. Bár csalásaihoz hasonlólt elkövettek mások is a korban, Menyus módszere mégis különbözött társaiétól. Strasznof Ignác — az őt és életét jól ismerő Lorsy Ernő újságíró (1889–1960) szerint — előszeretettel hivatkozott arra direkt vagy indirekt módon, hogy magasabb kör küldi: a „nuncius” vagy éppen legmagasabb szintről, „Allerhöchsten” érkezik a teljesítendő parancs.¹⁰ Erre Strasznofnak azért is volt lehetősége, mert pályafutásának jó része a dualizmus, Ferenc József uralkodásának idejére esik, míg Menyus aktivitása főképp a két világháború közötti időszakra tehető, büntetteit pedig jórészt nemzetközi környezetben követte el. Menyus csalásai véghezvitelekor nem hivatkozott magasabb rangú személyre, hanem — és ez közös vonás Strasznoffal — saját magát adta ki magas rangúnak, mindig az alkalomhoz illően, olyannyira, hogy egyes áldozatai még bírósági tárgyalásai alkalmával is szentül állították: Horváth Menyhért tisztességes ember. Míg a korábbi szélhámosok általában önállóan működtek,

9 Turcsányi, 1929. 89–93. p.

10 Lorsy Ernő: A császár futárja. In: Századunk, 1. I. köt. (1926) 468. p.

társak nélkül, addig Horváth kezdetben egy-két társával vitte véghez csalásait, majd valóságos bűnszervezetet épített ki maga körül. Leggyakoribb társa Tolnai-Turteltaub Szigfrid (1874), és a „kloroformos” Faragó Andor (1896) volt,¹¹ de bandájának jól ismert tagjai közé tartozott Sugár Vilmos (1889),¹² Mogan Izidor (1865), Böhm Tibor (Karinthy Frigyes sógora, 1895–1945),¹³ Goldschmidt Márton, a szintén kolozsvári születésű Harmath Lajos,¹⁴ vagy éppen dr. Jarinay Sándor ügyvéd (1894),¹⁵ akit 1919-ben, a tanácsköztársaság idején bolondokházába utaltak.¹⁶ A társaság az 1920-as évek első felében volt különösen aktív, a híradások szerint a Rio de la Plata-i hamis csekkek beváltása állandó tevékenységük volt.¹⁷ A banda tagjait 1921–1923 között egyenként letartóztatták, és később leginkább önállóan vagy egy-két társsal folytatták csalásaikat.

-
- 11 Horváth szélhámostársai között Faragó volt a legtovább aktív, az 1920-as évektől az 1950-es évek végéig követett el csalásokat. Büntetetei közül legismertebb egy tehetős táncosnő kloroformmal való elkábítása és kirablása volt, ekkor kapta becenevét. A sajtóban leginkább Faragó Andrásnéként emlegették, születési neve azonban Freund Andor volt, később családja felvette a Faragó nevet. Születési adataira és a névváltoztatásra lásd Szend polgári születési anyakönyv 41/1896. folyószám alatti bejegyzést. (<https://familysearch.org/> – a letöltés ideje: 2020. december 26.)
 - 12 Budapest Főváros Levéltára (= BFL) A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéki Fogház iratai. Fogolytörzskönyvek. (= VII.102.a) 1739/1918. Sugár Vilmos fogolytörzskönyve, illetve 1919. évi házassági bejegyzése a Budapest IX. kerületi polgári házassági anyakönyv 156/1919. folyószám alatti bejegyzése (<https://familysearch.org/> — a letöltés ideje: 2020. december 26.)
 - 13 Adatai halotti anyakönyvi kivonatából származnak. Halálesete bejegyezve Budapest VIII. kerületi polgári halotti anyakönyv 2559/1945. folyószáma alatt. (<https://familysearch.org/> — a letöltés ideje: 2020. december 26.)
 - 14 Harmath Lajos olykor Harmath László néven is szerepelt a korabeli sajtóban, míg Goldschmidt Márton Goldschmid Márkusnéként, illetve Goldschmied Marcellnéként, Spitz György olykor Spitz Ernőként, illetve Spitzerként, Jarinay Sándor Jarmayként.
 - 15 Horváth Menyhért nemzetközi szélhámosbandája. In: Bécsi Magyar Ujság, 4. (1922) 48. sz. 3. p. (a továbbiakban: Horváth Menyhért nemzetközi szélhámosbandája...) Horváth bandájának tagjaként jelölik a korabeli lapok még a következő személyeket: Berklan Sassa, Deutsch Gyula, Friedrich Wilhelm Wetz, Fringlar András/ Figlár Endre, Fürst László, Klaár Sándor — másutt Gyula —, Kornfeld Ottó, Máday Géza, Mannheim Gyula, Ring László, Rossberger Zsigmond, Tatay Lajos, Tauber Lajos — álnéven Mátraí Artúr —, Weisz Géza, Zugán Vilmos.
 - 16 BFL XVI.3. Tanácsköztársaság, Budapesti Forradalmi Törvényszék Fogházának iratai. Jarinay Sándor 1668/1919. számú fogolytörzskönyve.
 - 17 Egy magyar szélhámos milliárdos zsákmánya Párizsban. Horváth Menyhért bandája munkában. In: Bécsi Magyar Ujság, 5. (1923) 195. sz. 4. p. (a továbbiakban: Egy magyar szélhámos milliárdos...)

A szélhámósok megítélése a 20. századi Magyarországon

Szélhámósokról és ötletes csalásaikról a mindenkori sajtó előszeretettel írt, de a 20. századi regényirodalom és a filmtörténet is bővelkedik az ilyen témájú alkotásokban. A szélhámosság tárgykörével szépirodalmi alkotásokban is találkozhatunk — elég csak Thomas Mann *Egy szélhámós vallomásai* című regényét említeni —, és a szórakoztató irodalomnak is gyakori témája volt külföldön és Magyarországon egyaránt. Hazánkban a szélhámósok iránti általános érdeklődés a dualizmus alatt, a Horthy-korszakban és a Kádár-korszakban egyaránt élénk volt, meglehetősen különböző okokból. A dualizmus idején elsődleges cél az olvasottság növelése — a korszak nagy szélhámosa, Strasznof Ignác ügyeivel már igen részletesen foglalkozott a sajtó. A korszak ismeretterjesztő-szórakoztató irodalmából kiemelendők Tábori Kornél (1879–1944) munkái, valamint Székely Vladimírral (1873–1958)¹⁸ közösen írt könyvei (pl. *A csaló Budapest, 1908*). A szélhámósok a Horthy-korszakban is népszerű témának számítottak, elsősorban a ponyvairodalomban, mint például Forró Pál (1884–1942) *A szélhámós* című, vagy Földes Jolán írónő férje,¹⁹ Kelemen Kálmán (1894) *Egy szélhámós bankbetétje* című kisregényében, valamint Ákos Miklós (1911) munkáiban (pl. *A szerelmes szélhámós, 1937; Vigyázat! Szélhámós, 1946*).

Míg az 1920-as és 1930-as években e téma az irodalomban a szórakoztatást szolgálta, addig a Kádár-korszakban megjelent munkákban ideológiai okokból is előtérbe került. A dualizmus, a forradalmak és a Horthy-korszak idején működő szélhámósok ugyanis a szocialista időszak felfogása szerint azt a kapitalista világot, ezen belül azokat a bankokat és előjogokkal bíró gazdagokat verték át, akiket a szocializmus elítélt, mint a régi uralkodó osztályt. Szabad volt tehát írni róluk, így 1957-ben megjelent Ráth-Végh István és mások tollából *Vigyázat! Szélhámós!* címmel egy válogatás, továbbá Frank László *Szélhámósok, kalandorok* című munkája. 1966-ban Szabó László *Bűnügyi panoptikum* címmel írt könyvet a kalandorokról. Frank László könyve előszavában ki is mondja, miben áll az általa bemutatott szélhámósok jelentősége. „*Strassnoff mindenekelőtt a zsiros főpapi stallumok haszonélvezőit sarcolta, Trebitsch-Lincoln Ignác az imperialista államok politikai apparátusának fonákságaira építette fel kalandor-karrierjét,*

18 Halálózása: Magyar Nemzet, 14. (1958) 65. sz. 6. p., illetve Székely Vladimír házassági bejegyzéséből: Budapest V. kerületi polgári házassági anyakönyv 809/1921. folyószáma alatti bejegyzést. (<https://familysearch.org/> – a letöltés ideje: 2020. december 30.)

19 Házasságuk bejegyezve Budapest V. kerület polgári házassági anyakönyv 599/1930. folyószám alatt: (<https://familysearch.org/> – a letöltés ideje: 2020. december 12.)

*Jellinek Morton a tőzsde, szorosabban az inflációs valutaspekuláció útvesztőinek ismeretében indult rablóhadjáratra, Horváth Menyhért a tőkés világ hiteléletének egyik legérzékenyebb eszközét, a csekket használta fel a banktrezorok megfűrésására.*²⁰ A rendszerváltás óta eltelt időszakban sem tűnt el a téma, az elmúlt években komoly sikert aratott Kondor Vilmos *Szélhámos Budapest* (2016) című munkája. A szélhámoság témájával az irodalmi alkotásokon kívül a filmgyártás is rendszeresen foglalkozott. A számtalan szélhámos-tárgyú külföldi film mellett a hazai filmtörténet is több alkotást tart számon a hangosfilmek hőskorából csakúgy, mint a második világháború utáni időszakból. Szélhámosok köré szerveződik az 1930-as évek egyik ismert filmje, az *Ez a villa nem eladó* (1935), Cziffra Géza rendezésében, Kabos Gyula, Verebes Ernő és Csikós Rózsi főszereplésével, az 1960-as években pedig Strasznof Ignácról Keleti Márton rendezésében készült kétrészes filmsorozat „*Én, Strasznov Ignác, a szélhámos*” címmel (1966), Benkő Gyula és Márkus László főszereplésével.

A magyarországi sajtó mindig részletesen foglalkozott a különféle szélhámosokkal, így Horváth Menyhérttel és viselt dolgaival is. A meglehetősen nagy fantáziával megáldott magyar újságírók a szórakoztatás érdekében, vagy politikai okokból a legkülönbözőbb információkat szolgáltatták Horváthról. A cikkek megírása mögötti mozgórugó a dualizmus idején a szórakoztatás volt, a Horthy-korszakban Menyus egyes csalásából kikövetkeztetett kommunistaellenessége, míg a Kádár-korszakban a régi elit, a bankok és az egyház átveréséből, illetve Menyus egyes csalásából levezetett baloldalisága. A Horthy-korszak felfogás szerint „hazafias” cselekedetnek minősült pl. Kun Béla átverése, a Rio de la Plata-i csekkcsalást, vagy más, nemesek vagy bankárok átveréséről, meglopásáról szóló történeteit pedig a szocialista időszak sajtója emlegette előszeretettel. Horváth Menyhért pályafutásával érdemben Frank László foglalkozott. Bár az 1920-as és 1930-as években bécsi és berlini újságíróként meglehetősen közelről ismerhette Horváth egyes ügyeit, 1957-ben megjelent munkája mégsem tekinthető megbízható forrásnak. Könyvét emlékezetből és egykori sajtócikkekből írta meg, forrásmegjelölés nélkül, így névtévesztések mellett Horváth ügyeinek leírása sem mentes homályos részekről, tévedésektől. Információi szerint például Horváth Menyhért első bűntette a Rottenbiller utca burkolatának eladása volt, azt azonban Menyus „kollégája”, Hamrák János (1877–1930) követte el 1902-ben, igen

20 Frank, 1966. 5. p.

kalandos úton,²¹ történeteit az utókor azonban átvette.²² Horváth és társai eseteit egyfajta tanmese-gyűjteményként tárta az olvasó elé, ennek megfelelően igyekezett baloldali emberként beállítani őt, aki a kapitalista világból módszeresen csúfot űzött, magát grófnak és hercegnek kiadva a feudális rendszert karikírozta. Horváth Menyhért neve a rendszerváltás utáni kiadványokban²³ és napjainkban is fel-felbukkan, szórakoztató eseteit ma is szívesen olvassuk.²⁴ Csalásairól szépirodalmi mű is megjelent Salga Attila tollából *A reménygyújtogató* címmel (2009),²⁵ alakja ihletet jelentett Kerékgyártó István számára is, aki *Trüffel Milán, avagy egy kalandor élete* (2009) című munkájának főhősét többek között róla is mintázta.²⁶

-
- 21 *Frank*, 1966. 125. p. Hamrák esetéről lásd: A Rottenbiller utca tolvaja. In: Budapesti Hírlap, 22. (1902) 213. sz. 8. p.; Az ellopott utca. In: Budapesti Hírlap, 22. (1902) 125. sz. 10. p.; Letartóztatott burkolat-tolvaj. In: Pesti Hírlap, 24. (1902) 213. sz. 13. p.; Kézrekerült aszfalt-tolvaj. In: Pesti Hírlap, 24. (1902) 203. sz. 7. p.
- 22 A Rottenbiller utca burkolatának felszedésének legendáját említi: *Buzgó József*: Az úszószövetség tiszta... In: Népszava, 120. (1992) 203. sz. 11. p., illetve A hihetetlen Horváth Menyhért. In: Kárpáti Igaz Szó, 9. (2013) 136. sz. 5. p. (a továbbiakban: A hihetetlen Horváth Menyhért...)
- 23 *Buzgó J.*, 1992. 11. p.
- 24 A hihetetlen Horváth Menyhért... 5. p.
- 25 *Salga Attila*: A reménygyújtogató. Magyar Elektronikus Könyvtár. <http://mek.oszk.hu/11700/11776/11776.pdf> — (letöltés ideje: 2020. május 2.)
- 26 *Tulok Péter*: Kerékgyártó István: Trüffel Milán avagy egy kalandor élete. In: Szépirodalmi Figyelő, 8. (2010) 3. sz. 80–82. p.

A kezdetek (1892–1914): Az automobil-tanár nem létező autókereskedése

Horváth Ferenc Menyhért 1892. május 21-én született Kolozsváron,²⁷ törvénytelen gyermekként Palkovits Menyhért néven,²⁸ anyja Palkovits Fanni volt,²⁹ vallása izraelita.³⁰ Frank László újságíró, egyes korabeli cikkek és fogolytörzskönyvei szerint apja Hoffner Márk(usz)³¹ nap- és esernyőcsináló kisiparos volt.³² Frank László szerint Menyus négy polgárit és technikumot végzett, ahol műszaki képzettségét szerezte, majd görögkatolikus papnevelő intézetben tanult.³³ A kolozsvári polgári fiúiskola 1904/1905-ös tanévéről szóló értesítőjében valóban szerepel egy ekkor 14 éves Hoffner Menyhért nevű diák neve, aki a tanári kar

-
- 27 Horváth Menyhért születésére vonatkozóan számtalan variációval találkozhatunk a rá vonatkozó életrajzi irodalomban, folyóiratcikkekben, levéltári forrásokban. 1934. évi Abonyi-féle sajtótere alkalmával tett indítványában névváltoztatása kapcsán a következőket rögzítette: 1892. május 21-én született Kolozsváron, törvénytelen gyermekként, anyja, Palkovits Fanni után Palkovits Menyhért néven. (BFL Budapest Királyi Büntetőtörvényszék iratai. Büntetőperes iratok. (= VII.5.c.) 802/1934.) 1892. évi születését 1914. évi házassági anyakönyvi bejegyzése is megerősíti, azonban Horváth Menyhért előszeretettel mondta magát néhány évvel idősebbnek a hatóságok előtt, így legtöbb fogolytörzskönyvében 1890. május 21. napja szerepel, kivéve az 1915. évit, mikor 1888. október 6-át adta meg születési dátumául. Bíró Zsigmond detektívfelelős egyik jelentésében 1889. évet adta meg Menyus születési ideje gyanánt. (BFL VII.5.c. 802/1934. Bíró Zsigmond 1930. március 19-i jelentése.
- 28 Horváth a bíróságnak benyújtott indítványában jelzi, kiskorúsága idején, 1904-ben vagy 1905-ben került sor névváltoztatására. A névváltoztatási kimutatók között valóban szerepel Horváth Menyhért, akinek nevét 13 éves korában, 1905-ben Palkovits Menyhértről *Horvát* Menyhétre magyarosították. A *Nemzeti Hírlap* 1905-ben hírként számolt be a névváltoztatásról, eszerint Hoffner Gedeon, Salamon és Mária, továbbá Palkovics Menyhért számára engedélyezték a Horvát név használatát. A névváltoztatásról lásd: A Belügyminisztérium 104503/1905. számú rendelete. Névváltoztatási kimutatók 1905. év 30. oldal 19. sor. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL) 30795. mikrofilm 1235. kép 2. karton, illetve Névmagyarosítások. In: *Nemzeti Hírlap*, 2. (1905) 239. sz. 3. p.
- 29 BFL VII.102.a 2538/1915., BFL VII.102.a 595/1917., illetve *Frank*, 1966. 164. p.
- 30 Horváth vallási hovatartozása a ránk maradt levéltári iratokban és sajtócikkekben hasonlóan „sokféle”, házassági anyakönyvi bejegyzésében, valamint névváltoztatásakor azonban rögzítettek: izraelita vallású. Ő maga többnyire görögkatolikusnak vallotta magát, néha római katolikusnak is, Frank László görögkatolikus vallásról és papnevelőéről ír.
- 31 Hofner és Hoffner formában egyaránt előfordul, Horváth fogolytörzskönyveiben Hoffner Márknak, illetve Hoffner Márk Kázmérnak jelölik.
- 32 Esernyő- és napernyőkészítők. Magyarország iparosainak és kereskedőinek cím- és lakjegyzéke. Bp. 1892. 542. p., illetve Hirdetések. In: Kolozsvár, 4. (1890) 113. sz. 4. p.
- 33 *Frank*, 1966. 125.

2. kép. Hoffner Márkus nap- és esernyőkészítő hirdetése 1890-ben.
In: Ellenzék 11. (1890: 96. sz.) 4. p.

határozata szerint „o. i. u.”, tehát osztályismétlésre utasított.³⁴ A *Neue Freie Presse* 1923-as, bécsi peréről szóló tudósítása szerint Horváth azt állította, hogy 14 éves koráig Kolozsváron élt, majd nevelőintézetbe került, valamint lakott anyja rokonainál is. Más források szerint kereskedősegédként kezdte, de hamar ott hagyta a pályát.³⁵ Saját elmondása szerint iskolái után egy ideig egy kolozsvári bankban dolgozott, ahol részletes ismereteket szerzett a csekkekről és váltókról, ám főnöke a bankból kiutálta. Ezután 1909–1910 táján³⁶ Budapestre költözött, és a Műegyetem hallgatója lett — állította 1932-ben. 1914. évi fogolytörzskönyvei

34 A Kolozsvár városi polgári fiú-iskola értesítője fennállásának XXXV.-ik évéről az 1904–1905. tanév végén. Kolozsvár. 1905. 40. p.

35 A kolozsvári esernyőcsináló fia világhírű szélhámós. In: Tükör, 9. (1921) 42. sz. 10–11. p. (a továbbiakban: A kolozsvári esernyőcsináló fia...)

36 Uo. 10. p.

szerint érettségivel rendelkezett,³⁷ 1915. évi törzskönyve felvételekor abszolvátnak mondta magát, később pedig már egyetemi végzettségüként, mint gépészmérnök hivatkozott magára. Ezzel ellentétben azonban Horváth Menyhért sosem járt a Műegyetemre, az intézmény korabeli hallgatói törzskönyvei között sem a Gépészmérnöki Karon, sem a többi egyetemi karon vezetett hallgatói törzskönyvek között Horváth/Hoffner Ferenc Menyhért neve egyáltalán nem szerepel.³⁸ (Horváth mindazonáltal 1923-ban a bíróság külön kérdésére azzal állt elő, hogy a műegyetemen rendkívüli hallgatóként volt beiratkozva, mivel nem tudta keresztlevelet bemutatni — az tudniillik apja nevére szólt, és ő kötelezte magát, hogy nem hozza nyilvánosságra nevét.)³⁹

Első büntetéseit húszas évei elején követte el. Több helyen⁴⁰ legelső büntettként írják le — bár fogolytörzskönyvében és a korabeli sajtóban erre utaló információ nem található —, hogy fiatalkori iskolai jó barátjával, a később szintén nagy nemzetközi hírnévre szert tevő Sugár Vilmostal értékesítette a budapesti köztéri világítás egy részét. A történet szerint 1912-ben Menyus azt olvasta az újságban, hogy Nagyvárad önkormányzata fejleszteni kívánja a közvilágítást, és megállapodott a várad önkormányzattal, majd az előlegből 120 bérmunkással modernizálás címén leszereltette Budapest minden második lámpaoszlopát, és eladta azokat a nagyvárad városvezetésnek.⁴¹ Az eset nagyban hasonlít Hamrák János 1902-es csalására, amikor a budapesti Rottenbiller utca burkolatát adta el hasonló módon, így lehetséges, hogy csupán vándormotívumról van szó.

Horváth Menyhért első dokumentált ügye 1913 szeptemberére tehető, amikor sikkasztás vétsége miatt egynapi fogházbüntetésre ítélték, ám azt csak 1914 tavaszán ülte le. 1914. január 28-án ugyanis letartóztatták, és zsarolás büntette miatt két hónap fogházzal sújtották, amelyet a Gyűjtőfogházban töltött le. A kéthavi börtönbüntetés után a sikkasztás vétsége miatt kiszabott egy napot is leülte, majd a vizsgálóbíró végzése alapján — öt rendbeli csalási ügyében — további

37 BFL VII.102.a 252/1914. illetve BFL VII.102.a 828/1914.

38 Köszönettel tartozok Kulcsár Annának, a BME levéltárosának szíves segítségéért.

39 Aus dem Gerichtsfall. In: Neue Freie Presse, Jg. 59. (1923) Nr. 21250. 9–10. p. (a továbbiakban Aus dem Gerichtsfall...)

40 A hihetetlen Horváth Menyhért... 5. p., illetve BGA: Határtalan kreativitású gazdasági bűnözők. novekedes.hu (<https://novekedes.hu/elemzesek/hatartalan-kreativitasu-gazdasagi-bunozoink> — A letöltés ideje: 2020. október 23.)

41 A hihetetlen Horváth Menyhért... 5. p.

három hónap vizsgálati fogságba helyezték. A vizsgálati fogságot még júniusban meghosszabbították, végül 1914. augusztus 1-jén szabadult.⁴²

Zsarolási ügye egy férjes asszony elcsábításával kezdődött, majd a nő családjának megszarolásával folytatódott. A történetről a *Magyarország* számolt be, mely szerint egy vonatút alkalmával ismerkedett meg egy jó sorból származó, ám férjes asszonnyal, akivel viszonya lett. Magát Novák Ferenc mérnöknek adta ki, és hónapokig szédítette a hölgyet, amikor is egyik napról a másikra eltűnt. Néhány héttel később került elő, immáron magándetektívként, a hölgy apjánál, akinek elmondta: tudomása van arról, hogy a lánya viszonyt folytatott egy férfivel, aki azóta öngyilkos lett, és szerelmes levelezésük egy része rossz kézbe került, ám ő 500 koronáért cserébe megszerzi azt. A történet szerint a Rákóczi út 56. szám alatt lévő detektívirodába hívták az apát, aki az ügybe fiát is beavatta. A látszat érdekében Horváth két szélhámostársa, Máday Géza és Rosenfeld Béla is a helyszínen voltak, magukat detektívnek adva ki, majd a felek megállapodtak: 200 koronáért megvásárolják a leveleket. A család azonban ehelyett feljelentést tett a rendőrségen és Menyust végül 2 hónap börtönre ítélték.⁴³

A *Magyarország* című lap részletesen leírta Menyus 1913 vége, 1914 eleje között véghez vitt nagystílusú csalásait is, amelyeket bár igen fiatalon követett el, nagyban hasonlítottak későbbi büntetteire. Ezen ügyei miatt a zsarolásért kiszabott büntetés letöltése után meghosszabbították letartóztatását: 1914 júniusában került bíróság elé öt rendbeli csalásért. A korabeli sajtó alapján a csalások az alábbiakban foglalhatók össze:

1. Horváth Menyhért, a 23 éves, jóvágású fiatalember 1913 végén megjelent a Tolna megyei Bonyhádon, ahol előadta a helyieknek, hogy ő mérnök, és autókereskedést kíván létrehozni a településen, amelyhez kéri a tehetős bonyhádiak támogatását. Szuggesztív fellépésének köszönhetően hamar meggyőzte a helybelieket, majd a lapok tudósítása szerint felkeresett egy Neményi József — másutt Izsó — nevű könyvelőt, akit különböző ígéretekkel rábírt arra, hogy legyen a vállalat igazgatója, és 1400 koronát is sikerrel kért kölcsön tőle. Az *Est* és az *Előre* szerint Neményi bonyhádi lakost 1400 koronáért könyvelőnek szerződtette.⁴⁴ A *Tolnavármegye és a közérdek* című lap szerint „Bonyhád és Vidéke Automobiljárt” néven hozott létre vállalatot, autójárat azonban nem volt, csak hirdetések és előleg-kifizetések. A cikk szerint egy Nemény Hugó nevű keres-

42 BFL VII.102.a 828/1914.

43 Uo.

44 Zsarolás rózsaszínű levelekkel. In: *Az Est*, 5. (1914) 23. sz. 9. p., illetve Zsarolás rózsaszínű levelekkel. In: *Előre*, 10. (1914) 691. sz. 3. p.

kedőt nevezett ki Menyus igazgatónak, akitől 1400 koronás előleget kapott, 2 hónapra. A kereskedő pénzét vissza nem kapta, így feljelentette Horváth Menyhértet.⁴⁵

2. Ezután Menyus felkereste Rózsa Józsefet, a Hazai Automobil Részvénytársaság gépkocsigyárának igazgatóját, akivel elhitette, hogy új bonyhádi kereskedése tőle fog járműveket vásárolni 100 000 korona értékben. Mindezt alátámasztandó, bérelt egy autót, ám Bonyhádon kiderült, hogy Horváth története hamis, az autóhasználati díjat pedig nem fizette meg.

3. Menyusnak Neményi átverése után szüksége volt új igazgatóra is, így keresett és talált is egy kereskedőt Székesfehérváron. A *Pesti Hírlap* információi szerint előbb egy Kondutz Béla nevű sofőrt fogadott fel, hogy 150 koronáért szállítsa el Székesfehérvárra. Miután Székesfehérváron Finta Imre kereskedőt felfogadta a vállalat igazgatójának, az autóval tovább vitette magát Bonyhádra. A teljes, közel 500 korona értékű fuvardíjból Menyus csak 100 koronát fizetett meg.

4. Székesfehérvárott megállapodott Finta Imre kereskedővel, hogy 30%-os részesedésért, valamint több mint 800 korona havi fizetésért cserébe ellátja az autókereskedés igazgatói feladatait. Cserébe Menyus 500 koronát kért, és azt, hogy törlessze 1400 koronás tartozását. Horváth a törlesztésre kapott összeget másra költötte.

5. Felkereste a Luxus Autóforgalmi Vállalatot, ahonnan autót bérelt, majd előadta, hogy dr. Visontai Soma, az ügyvédje fogja megfizetni a fuvardíjat. Ezen persze az ügyvéd csodálkozott a legjobban, amikor benyújtották neki a számlát kifizetésre. Az *Est* verziója szerint a vállalatnál Visontai nevében kért kölcsön, majd abból az ügyvéddel és társaival együtt Bonyhádra utazott a választásra. Visontai azonban megbízást nem adott, és Horváth a díjat nem fizette meg, így a vállalat feljelentést tett.

Menyus fenti ügyei miatt hamarosan a csendőrség látókörébe került, így felhagyott bonyhádi terveivel. 1914 januárjában letartóztatták, a *Magyarország* riportere szerint a bonyhádiak „*még most is várják az autóforgalmi vállalat megalkulását*”.⁴⁶ A csalások miatt indult eljárásban az ítéletet elhalasztották, Menyus szabaddábra került. 1917-ben az ügyész ejtette a vádak egy részét, Menyus ugyanis azzal védekezett, hogy az autóforgalmi vállalat azért nem jött létre, mert őt letartóztatták. Ez elégséges magyarázatnak bizonyult a megkárosított személyek-

45 Székhámos bonyhádi autóvállalat. In: Tolnavármegye és közérdek, 23/9. (1913) 69. sz. 3. p.

46 Zsaroló magándetektív. Székhámos gründoló. In: Magyarország, 21. (1914) 23. sz. 13–14. p., illetve Egy automobilcsaló bűnügye. In: Pesti Hírlap, 36. (1914) 169. sz. 22–23. p.

nek, és az ügyésznek is. „A balsiker nem bűn” — jelent meg *Az Ujság*-ban a néhány soros cikk, és a bíróság megszüntette az eljárást Horváth ellen.⁴⁷

A Nagy Háború és más pénzszerzési lehetőségek (1914–1918)

Horváth 1914. augusztus 1-jén szabadult, és hozzáfogott legújabb csalásaihoz, amelyek miatt 1915. október 4-én ismét letartóztatták. A világháború kitörését követően sokan igyekeztek a frontszolgálat helyett az automobil-csapatokhoz kerülni, így megnőtt az érdeklődés az autóvezetői tanfolyamok iránt. A *Délmagyarország* című lap szerint Horváth ezt felismerve, 1914. szeptemberében a Futó utca 10. alatt kibérelt egy lakást, és bejelentett ide egy autósiskolát, majd 1914 októbere és 1915 májusa között az „Ipari Oktatás” hirdetmények alatt a következő apróhirdetést adta fel különböző lapokban, így a *Pesti Hírlap*-ban, vagy az *Ujság*-ban: „*Automobilvezetőket 3–14 nap alatt kiképezünk, garanciával levizsgáztatunk és a kereslet folytán állásba ajánlunk. Tandíj és vizsgadíj 131 korona. Bármikor megkezdhető. Központi Automobilkereskedelmi Vállalat, Futó-utca 10, II. emelet.*”⁴⁸ Horváthnak még azt is sikerült elérnie, hogy a Fővárosi VIII. kerületi elsőfokú ipari hatóság, 1914 októberében iparendélyt adott ki a József körút 17. alatti autókereskedése számára.⁴⁹ Nagy számban voltak jelentkezők, akiknek néhány nap volt csak hátra a bevonulásig, így sürgető volt számukra a sikeres autóvezetői vizsga. A jelentkezőknek Horváth rendszerint elmondta, hogy a vizsga könnyen teljesíthető, mert jó összeköttetésekkel rendelkeznek, s miután megnyerte őket, előleget kért, vagy a teljes tandíjat és vizsgadíjat elkérte, a befolyó összeg egy részét pedig az apróhirdetés újbóli megjelentetésére költötte, míg a fennmaradó részt megtartotta. Az elméleti oktatás a korabeli tudósítás szerint valóban megkezdődött, és a gyakorlati oktatáshoz — amikor már türelmetlenek voltak a jelentkezők —, Horváth kibérelt egy autót naponta egy óra hosszára. A hangsúly az elméleti oktatáson volt, amelyen Horváth hangoztatta: ha valaki jól vizsgázik az elméleti részen, autóba már nem is kell ülnie. A vizsgázás a rendőrségen folyt, és Horváth tanítványai gyászosan szerepeltek. A legtöbbjüknek — szögezi le a *Délmagyarország* — még arra sem volt lehetősége, hogy feljelen-

47 Igazságszolgáltatás. § A balsiker nem bűn. In: *Az Ujság*, 15. (1917) 196. sz. 12. p.

48 A hirdetés először a *Pesti Hírlap* 1914. október 17-i számában, utoljára a *Pesti Hírlap* 1915. május 29-i számában található meg. Ezekért I. Apró hirdetések. In: *Pesti Hírlap*, 36. (1914) 258. sz. 16. p., illetve Apró hirdetések. In: *Pesti Hírlap*, 37. (1915) 148. sz. 28. p.

49 A kerületi elöljáróságok közleményei. In: *Fővárosi Közlöny*, 25. (1914) 70. sz. 2661. p.

tést tegyenek, hiszen a sikertelen vizsga után egy-két napon belül a berukkolás várt rájuk. A lap szerint egy éven keresztül folyt a csalás, a befolyó összegekről könyvet vezetett, ami alapján megállapítást nyert, hogy körülbelül 20 000 korona haszna származott a csalásokból.⁵⁰ Ha ezt az összeget elosztjuk a hirdetésben szereplő 131 koronával, és amennyiben valóban ekkora bevétele volt kizárólag a csalássorozatból, közel 152 személyt verhetett át egy év alatt Horváth Menyhért. A rendőrségre végül nyolc panasz érkezett a „soffőrprofesszor” ellen, és detektívek jelentek meg Horváth iskolájában, akit sikerült kézre keríteni: csalás címén letartóztatták.⁵¹ Hasonló történetet mesél el Andor Leon (1897–1983); elbeszélése szerint Goldschmied Márton és Marton Gyula szélhámosok Horváthtal együtt apróhirdetést adtak fel a *Pesti Hírlap*-ban, miszerint németül tanulni akaró fiatal emberek egy berlini kereskedelmi vállalatnál kerülhetnek hamar alkalmazásra, amelynek előfeltétele egy előleg megfizetése. Andor Leon szerint ekképp átvertek egy vidéki bírót, aki fiát ajánlotta a munkára.⁵²

Időközben, szabadulását követően, 1914. augusztus 23-án Menyus megházasodott, elvett egy Kajba Klotild Matild nevű hölgyet⁵³ — Menyus 1915. évi fogolytörzskönyvében tévesen Károlyi Klotild —, aki azonban sokáig nem állhatta férje üzelmeit, ugyanis 1915-ben már válófélben voltak.⁵⁴ Menyus a nőkhöz való elköteleződésnél fontosabbnak látta a világháború miatti lehetőségek minél jövedelmezőbb kiaknázását.

Az automobil-tanárság után újabb ötlettel állt elő: a háborús beszerzések, az állami benzinkészletek magáncélra történő megcsapolásával. Az első világháború idején komoly gondot okozott az autósoknak a benzin beszerzése, mivel azt katonai célokra rekvirálták, amivel a katonaságon belül külön ügyosztály foglalkozott. Horváth Menyhért a korabeli cikkek híradása szerint megjelent az ügyosztályon főhadnagyi egyenruhában, vele együtt jött egyik bűntársa is, akit fiaként mutatott be. Elhitette a hivatalnokokkal, hogy a polgári életben malomtulajdonos, s a háború kitörésekor csak fia miatt vonult be ő is a hadseregbe. Előadta, hogy mivel ők frontszolgálatot teljesítenek, a malom működtetése alkalmazottaik

50 Vidéki automobilisták a budapesti soffőr-iskolában. In: Délmagyarország, 4. (1915) 285. sz. 8–9. p.

51 Csaló automobil-„tanár”. In: Népszava, 43. (1915) 341. sz. 9. p., illetve BFL VII.102.a 2538/1915.

52 *Andor Leon: Lazar efendi*. In: Ország-Világ, 1. (1957) 8. sz. 12. p.

53 A házassági bejegyzésért lásd Budapest IX. kerületi polgári házassági anyakönyv 1008/1914. folyószáma alatti bejegyzést: <https://familysearch.org/> (a letöltés ideje: 2020. november 4.)

54 BFL VII.102.a 2538/1915.

feladata, akik azonban nem tudják a gépekhez szükséges megfelelő mennyiségű benzint előkeríteni, így lassan tönkre mennek. Ezután „hazafias érdemeire” hivatkozva kérte, hogy az ügyosztály utaljon ki számukra nagyobb mennyiségben benzint. Kérélmét különböző iratokkal is alátámasztotta, így eleget tettek kérésének, és kiutaltak számára 6 vagon benzint.⁵⁵ Egy másik verzió szerint katonatiszti ruhában egy városparancsnokot tévesztett meg, álrokonok garmadáját magával hozva győzte meg arról, hogy számára szükséges kiutalni nagyobb mennyiségű üzemanyagot.⁵⁶ A harmadik verzió szerint ál-huszárfőhadnagyként különböző hamis okmányokkal elérte, hogy egy bécsi vezérkari tiszt ajánlásával Ercsiben hadtápparancsnokká nevezzék ki, és ebben a minőségében kérte az ercsi malom részére a hat vagon benzint, amelyet Pestre szállítottatott majd túladott rajta.⁵⁷ A negyedik verziót Frank László közli, amely szerint 1916-ban megismerkedett Faragó Andrással, akinek hamis papírokat szerzett. Faragó ezekkel jelent meg Bogáth altábornagynál, és arra hivatkozva, hogy galíciai katonai autóoszlopa részére szüksége van egy vagon benzinnre, sikeresen csalt ki üzemanyagot a tisztől, amelyen ezután Menyussal együtt továbbadott.⁵⁸ Az ötödik verziót Tábori Kornél 1924-ben, valamint a *Bécsi Magyar Ujság* 1923-ban írta meg, eszerint Horváth maga jelent meg főhadnagyi egyenruhában Bogáth altábornagynál, akitől arra hivatkozva, hogy a háborúban apja és ő maga is megrokkant, támogatást kért. Bemutatott Bogáthnak egy — hamis — igazolást, miszerint hősiességéért cserébe kapott egy malmot, amit benzinmotor hajt, mire az altábornagy egy vagon benzint utalt ki számukra.⁵⁹ Tábori szerint ezenkívül a háború idején elcsalt egy lószállítást is.⁶⁰

Menyus a világháború kitörésekor hadköteles volt, ám állítólagos vesebajára hivatkozva szabadságolták,⁶¹ 1917-ben mint rokkant elbocsátásra került. Addig-

55 *Sági Pál*: Letartóztatták Horváth Menyhértet, a hírhedt nemzetközi kalandort. In: Budapesti Hírlap, 50. (1930) 171. sz. 6. p. (a továbbiakban: *Sági*, 1930.)

56 Kun Béla pénzén majmos „diplomata” lett Bécsben Horváth Menyhért, akit most egy nagymező uccai vendéglőben fűlelt le a rendőr. In: Pesti Napló, 81. (1930) 68. sz. 9. p. (a továbbiakban Kun Béla pénzén majmos „diplomata”...)

57 Bécsben elfogták Horváth Menyhértet, a hírhedt magyar szélhámost. In: Pesti Hírlap, 49. (1927) 191. sz. 6. p.

58 *Frank*, 1966. 126–127. p.

59 Faragó Bandi beismerte a párisi ékszerablást. Horváth Menyhért Duse Eleonorát is kifosztotta. In: *Bécsi Magyar Ujság*, 5. (1923) 231. sz. 3. p. (a továbbiakban: Faragó Bandi beismerte...)

60 *Tábori Kornél*: Gavallérok közléről. In: *Friss Ujság*, 29. (1924) 237. sz. 6. p. (a továbbiakban: *Tábori*, 1924.)

61 BFL VII.102.a 2538/1915.

ra azonban sikeresen jutott birtokába a „bujakórnak” (szifilisz) és a kankónak.⁶² A kolozsvári *Tükör* 1921-es híradása szerint előkelő tábormokkokkal és tisztekkel kötött barátságot, és sosem jelent meg a sorozáskor, majd amikor a lógósokat életre-halálra keresték Budapesten, ő „generálisokkal ült a legelső éttermekben”.⁶³ A szintén szélhámós, Strasznof Ignác, akit régi ismeretségük ellenére Menyus ugyancsak megkárosított, 1932-ben interjút adott kollégájáról az *Ujság*-nak, amelyben elmondta, hogy a szélhámóskirályal akkor ismerkedett meg, amikor a fővárosi katonai rendőrségnél dolgozott. Munkatársai egy feltűnően sok kitüntetéssel rendelkező személyt hoztak be: Horváth Menyust, aki arra hivatkozva, hogy balkarján lövést kapott, Strasznof állítása szerint elkerülte, hogy a front-ra küldjék, jóllehet Strasznof elmondása alapján Menyus balkeze születése óta kacska volt.⁶⁴ Az „áltiszt”-történetet megerősíti az író Németh Andor, aki 1923-as cikkében beszámol arról, hogy Menyust többször elítélték a háború alatt, mert közkatonaként tiszti ruhát öltve járt-kelt az utcán.⁶⁵ Saját bevallása szerint a katonai összeomlás után, mint kolozsvári illetőségű tisztet, besorozták a román hadseregbe, ahonnan dezertált.⁶⁶

Horváth Menyhért nemcsak tisztnek, hanem orvosnak is kiadta magát a világháború alatt. Frank László írja le, hogy Menyus a világháború idején, miután visszakerült a hátországba, segédorvosnak jelentkezett egy budapesti klinikán. Állítása szerint szülővárosában az orvosi egyetem negyedéves hallgatója, és eképp járt be az intézetbe, ahonnan azonban amikor hazugsága kitudódott, azonnal kitiltották.⁶⁷ A történetet a *Bécsi Magyar Ujság* és a *Magyarság* is említette 1923-

62 BFL VII.102.a 595/1917., illetve Frank, 1966. 126. p.

63 A kolozsvári esernyőcsináló fia... 10–11. p.

64 *Szücs*, 1932. 9. p. Horváth Menyhért kacska keze köré valóságos legendakör épült. Szücs Nándor újságíró 1934-es tanúvallomásában kitért Horváth külsejének leírására, azt állítva, hogy 1917-ben, amikor a katonai rendőrségen dolgozott, egy megkeresés érkezett Horváth ellen, és az abban szereplő személyleírás szerint Horváth keze kacska volt. Míg Szücs szerint Menyus egyik keze rövidebb volt, Abonyi Gyula, valamint a *Neue Freie Presse* 1923-as cikke szerint csak egyik ujjja volt merev, Frank László szerint 1922 januárjában egy német nyomozó lőtte meg Horváthot balkarján. Horváth Menyhért 1923. évi pere alkalmával azt vallotta, hogy érettségije után önkéntesként lépett be a tengerészetbe, és egy robbanás alkalmával jobb karja és két ujjja használhatatlan lett.

65 *Németh Andor*: Horváth Menyhért hatévi súlyos börtönt kapott. In: *Bécsi Magyar Ujság*, 5. (1923) 261. sz. 2. p. (a továbbiakban *Németh*, 1923.)

66 Uo.

67 *Frank*, 1966. 126. p.

ban,⁶⁸ utóbbi szerint 1916-ban századorvosi egyenruhában követett el csalásokat.⁶⁹

Első bűnügyeként írja le, ugyanakkor a világháború idejére teszi a kolozsvári *Tükör* egy gazdag újlipótvárosi zsidó ember átverését. A történet szerint magát bárónak kiadva elhitette egy gazdag, „hadimilliomos” üzletemberrel, hogy mivel jól ismeri Wekerle Sándor miniszterelnököt, aki egyben barátja is, könnyen elintézheti bárósítását, annak ára „csupán” kétszázezer korona. Miután megegyeztek, Horváth egy ismerősével, akit miniszteri tanácsoként mutatott be, megjelent az üzletembernél, aki megerősítette, a bárósításnak nincsen akadály, a legmegfelelőbb az volna, ha rögtön bemutatnák a miniszterelnök úrnak. Ennek megfelelően néhány nap múlva Menyus értesítette újdonsült áldozatát, hogy azonnal szálljon autóba és jöjjön a miniszterelnökségre, ahol majd várni fogja őt. A történet szerint Menyus tudta, Wekerle mikor hagyja el az épületet, hogy átmenjen a képviselőházba, és amikor az ajtóban megjelent a kormányfő, tiszteletteljesen megszólította, kérve, hogy egy korábban már megbeszélt ügyére néhány percet szánjon. A cikk szerzője szerint Menyus bemutatta a mellette álló üzletembert is, mire a miniszterelnök kérte, hogy mivel most siet, ejtsenek szót az ügyről holnap. Az üzletembernek ennyi elegendő volt, így helyben kifizette a kétszázezer koronát. Bárósítására azonban nem került sor, és amikor rájött, hogy átverték, még a rendőrséghez sem mert fordulni szégyenében. Menyus — a *Tükör* szerint — ekkor megfenyegette, hogy ő fogja lehozatni a lapokban az ügyet, ha nem fizet további százezer koronát, és amikor a meggyötört áldozat nem akart fizetni, — a cikk írója szerint — megjelent a *Pesti Futárt* birtokló Nádas Sándornál, mire a lap nevek nélkül lehozta az ügyet.⁷⁰ A *Pesti Futár*ban azonban Wekerle első világháború alatti miniszterelnökségének idején sem 1917-ben, sem 1918-ban nem jelent meg ilyen, vagy ehhez hasonló tartalmú írás.

A forradalmak, Kun Béla átverése és a Salvarsan-ügy (1918–1919)

A *Jövő* című lap 1923-ban közölt egy cikket Horváth Menyhértről, megemlítve, hogy a világháború végén a „burgonyaherceg”, Windischgrätz Lajos (1882–1968) közéleti miniszter panamáijában vett részt, ezúttal szerényebb sikerrel. A lap szerint a Károlyi-féle forradalmat követően Menyust egy álújságíró megzsarolta,

68 *Németh*, 1923. 2. p.

69 Kézrekerültek a kloroformos rablóvezér büntársai is. In: *Magyarország*, 4. (1923) 223. sz. 4. p.

70 A kolozsvári esernyőcsináló fia... 10–11. p.

hogy nyilvánosságra hozza a „burgonyapanamában” vállalt szerepét, és le is hozta a történetet egy lapban, mire Horváth a forradalmi plakátok közé saját plakátját ragasztotta Budapesten, amelyen jelezte, a cikkben szereplő állítások hamisak.⁷¹ A *Bécsi Magyar Ujság*-ban 1922-ben megjelent cikk szerint is elkövetett egy csalást a Károlyi-kormányzat idején: a szűkszávú híradás szerint Fröhlich János újságíró titkárának adta ki magát, ekképp követve el egy szélhámosságot, amelyet Györi Illés István újságíró (1892–1970) „valamelyik hetilapban” leplezett le.⁷²

Horváth Menyhért Magyarországi Tanácsköztársaság alatti tevékenységéről a legkülönbözőbb, olykor egymásnak élesen ellentmondó információk láttak napvilágot a korabeli sajtóban és azóta is. A *Bécsi Magyar Ujság* szerint a kömün bécsi nagykövetségének munkatársa volt — ennek a nagykövetség levéltári anyagában nyoma nincs —, ahonnan értesülve szélhámos múltjáról, eltávolították, mire Menyusból vad ellenforradalmár lett.⁷³ Németh Andor is egykori ellenforradalmárnak írja le, és hasonló történetet közöl Frank László és a *Bécsi Magyar Ujság*, miszerint Horváth csatlakozott az Antiboldsevista Comitéhoz, és egyike volt a „legvérszomjasabb ellenforradalmároknak”, halállistát állított össze, és különítményeket szervezett.⁷⁴ A *Jövő* szerint az ellenforradalmárok és Kun Béla között közvetítő volt.⁷⁵ Göndör Ferenc lapja, *Az Ember* is írt Horváth Menyhértről, 1919. november 28-i számában. Eszerint Horváth Kun Béla külön megbízásával volt a bécsi nagykövetségen, ahol Bolgár Elek, majd Czóbel Ernő alatt is dolgozott. A lap szerint Horváth előtt egy alkalommal megjelent gyerekkori barátja — a cikk meglehetősen elfogult szerzője szerint „alkoholista nyomorult sajtó-rovar” — Orbók Attila (1887–1964) újságíró, író, későbbi nemzetgyűlési képviselő, és kérte, mutassa be a követnek, ugyanis Svájcban kommünbarát propagandát kíván terjeszteni ötvenezer koronáért cserébe, és segédkezni kíván a szocializált ékszerek értékesítésében. Menyus a cikk szerzője szerint az utóbbiban akart segíteni, ám Bolgár leváltását követően „Czóbel bizalmatlan volt” Menyussal, így végül az ügy hamvába halt. Orbók Menyusnak kézzel írt levelét a lap valóban közli (l. a képen), s ebben sürgeti régi barátja válaszát, arra hivatkozva, hogy hamarosan visszautazik Svájcba. Horváth a lap szerint ezt követően

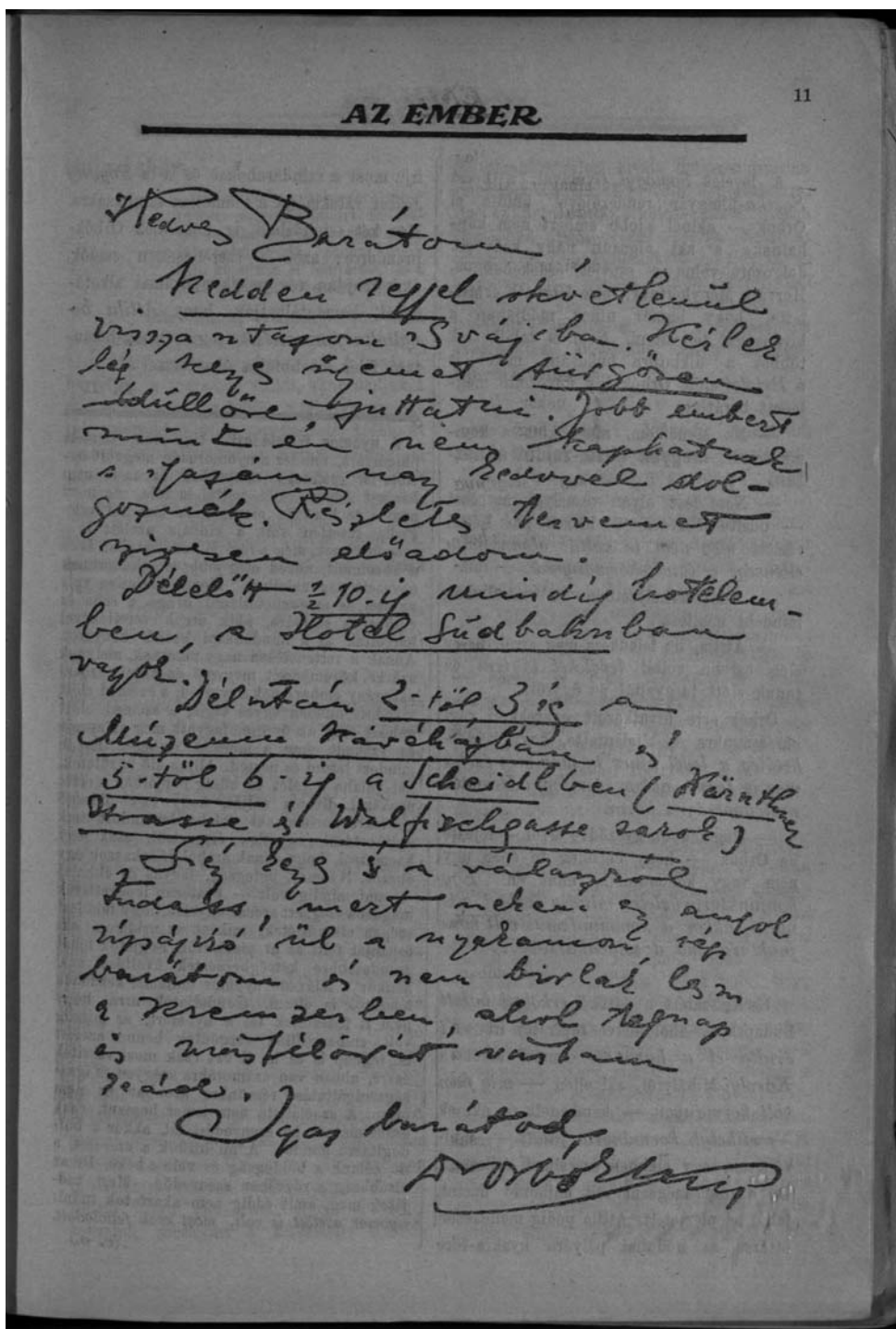
71 Horváth Menyhért, a szélhámosok királya Bécsben. In: *Jövő*, 3. (1923) 68. sz. 3. p. (a továbbiakban: Horváth Menyhért, a szélhámosok királya...)

72 *Halmi József*: Horváth Menyhért levele a berlini fogságból. In: *Bécsi Magyar Ujság*, 4. (1922) 59. sz. 5–6. p. (a továbbiakban *Halmi*, 1922.)

73 Uo.

74 *Frank*, 1966. 127. p., illetve Faragó Bandi beismerte... 3. p.

75 Horváth Menyhért, a szélhámosok királya... 3. p.

4. kép Orbók Attila levele Horváth Menyhérthez.

In: Az Ember, 3. (1919) 3. sz. 11. p.

értesítette, hogy kérését a megváltozott helyzet miatt nem tudja teljesíteni. A cikk elfogult szerzője szerint a kommün bukása után Orbók megkérte Menyust, egykori leveleit kezelje bizalmasan.⁷⁶

Menyus egyik legtöbbet emlegetett bűntette Kun Béla átverése volt, amelynek során nagyobb összeget sikkaszthatott el. A bankgassei rabláshoz hasonlóan⁷⁷ elkövetett bűncselekmény előzménye az volt, hogy a környező országok elzárkóztak egyes áruszállításoktól a Tanácsköztársaság számára. A legenda szerint Kun Béla előtt megjelent Horváth Menyhért, aki előadta, hogy Bécsben megismerkedett egy Jack Crawford nevű kapitalistával, aki hajlandó élelmiszert szállítani a kommün részére, ám annak igen nagy ára van, Menyus elmondása szerint tizenötmillió dollár, amelyet az első év lejártá után 14%-os kamatláb mellett kell visszafizetni. A *Magyar Hírlap* 1933-as, Menyus viselt dolgairól szóló folytatásos regénye szerint aznap este összegyűltek a népbiztosok, akik közül Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolta, fogadják el az ajánlatot, ami a hírlapíró információi szerint meg is történt, majd Menyus Bécsbe utazott az összeggel és elsikkasztotta azt.⁷⁸ Egy másik verzió szerint Kun Bélától Bécs propagandaeszközökkel történő forradalmasítására kapta a pénzt, amelyet megtartott magának.⁷⁹ Utóbbi történetet több lap is megerősítette, amelyek szerint ezen kívül feladata volt, hogy Kun Béláné Gál Irén számára divatcikkeket vásároljon.⁸⁰ A történet létezik olyan formában is, hogy egyszerű sofőrként Kun megbízásából aranyat és ezüstöt csempészett át a határon, majd azokat megtartotta.⁸¹ Egy másik történet szerint a proletárdiktatúra kikiáltását követően a román hatóságok lefogták Kun Béla szüleit, mire ő felkérte Horváth Menyhértet és Fröhlich János újságírót, legyenek segítségére, és Sir Cunninghannél járjanak közbe érdekükben. A *Jövő* című lap szerint Cunningham nem fogadta őket, így báró Born Frigyeshez és

76 D. T. [Diószeghy Tibor]: Orbók, a söröző erkölcsi halott. In: *Az Ember*, 3. (1919) 3. sz. 9–12. p.

77 A Bécsi Magyar Ujság 1923-as cikke szerint Menyusnak a bankgassei rabláshoz is köze volt, mint aki „személyesen segédkezett Szmrecsányi Györgynek” a rablásban: „Szemben ülök a braziliai delegátussal...” In: *Bécsi Magyar Ujság*, 5. (1923) 235. sz. 6. p.

78 *Sági*, 1930. 6. p., illetve Kun Béla pénzén majmos diplomata... 9. p., továbbá *Abonyi Gyula*: Egy világhíres kalandor tündöklése és bukása. In: *Magyar Hírlap*, 43. (1933) 200. sz. 6. p. (a továbbiakban *Abonyi*, 1933. 202. sz.)

79 Elfogták Horváth Menyhértet a híres nemzetközi kalandort. In: *Magyarság* 11. (1930: 68. sz.) 17. p.

80 Genuában elfogták Kun Béla futárját. In: *Uj Nemzedék*, 3. (1921) 226. sz. 7. p., illetve Letartóztatták Kun Béla futárját. In: *Ellenzék*, 42. (1921) 224. sz. 5. p., továbbá „Baron” Horvath... i. m. 5. p.

81 *Tábori*, 1924. 6. p.

gróf Nákó Sándorhoz fordultak, végül francia közbenjárásra sikerült szabadon bocsátásukat elérni.⁸²

A történetből annyi bizonyosan igaz, hogy Horváth Menyhért 1919-ben Bécsben élt. A korabeli híradások alapján sikeresen adott el egy bécsi vállalat számára több üres dobozt egy igen hatékonynak mondott gyógyszer, a Salvarsan címén. A Salvarsan az egyik első, szifilisz kezelésére alkalmas gyógyszer volt, amelyhez — szögezik le a lapok — alig lehetett akkortájt hozzájutni. Menyus, aki maga is szifiliszben szenvedett, az említett bécsi cég képviselői előtt vállalkozott arra, hogy Olaszországból nagyobb mennyiségben hozza be a gyógyszert, majd be is mutatott egy fuvarlevelet, amely szerint a bécsi pályaudvaron több vagonnyi gyógyszeráru áll. A cég megbízottja el is ment a pályaudvarra Menyus társaságában, majd a lepecsételt ládák egyikét felnyitotta, és abban valóban megtalálta a Salvarsant. Ezt követően kifizették az összeget Menyusnak, aki rövid úton felszívódott. A cég ezt követően észlelte, hogy a többi láda üres.⁸³ Egy másik hasonló történet szerint az olasz kormányának adott el több vagonnyi Salvarsant.⁸⁴ A történet létezik olyan verzióban, amely szerint egy német céget károsított meg több vagonnyi benzinnel Bécsben. A *Brassói Lapok* értesülései szerint az összesen hatvan, benzint tartalmazó kocsi egymás után érkezett be a bécsi pályaudvarra, az utolsó vagonból azonban beérkezéskor elfolyt a benzin a német cég képviselőjének szeme láttára. A történet szerint 59 vagon fizetett ki neki a cég, ám később, mikor Berlinben felnyitásra kerültek a tartályok, kiderült, hogy a többi tartályban víz volt, az utolsó kocsi tartályát Horváth szándékosan fúrta meg, ekképp bizonyítva, hogy valóban benzint szállított.⁸⁵

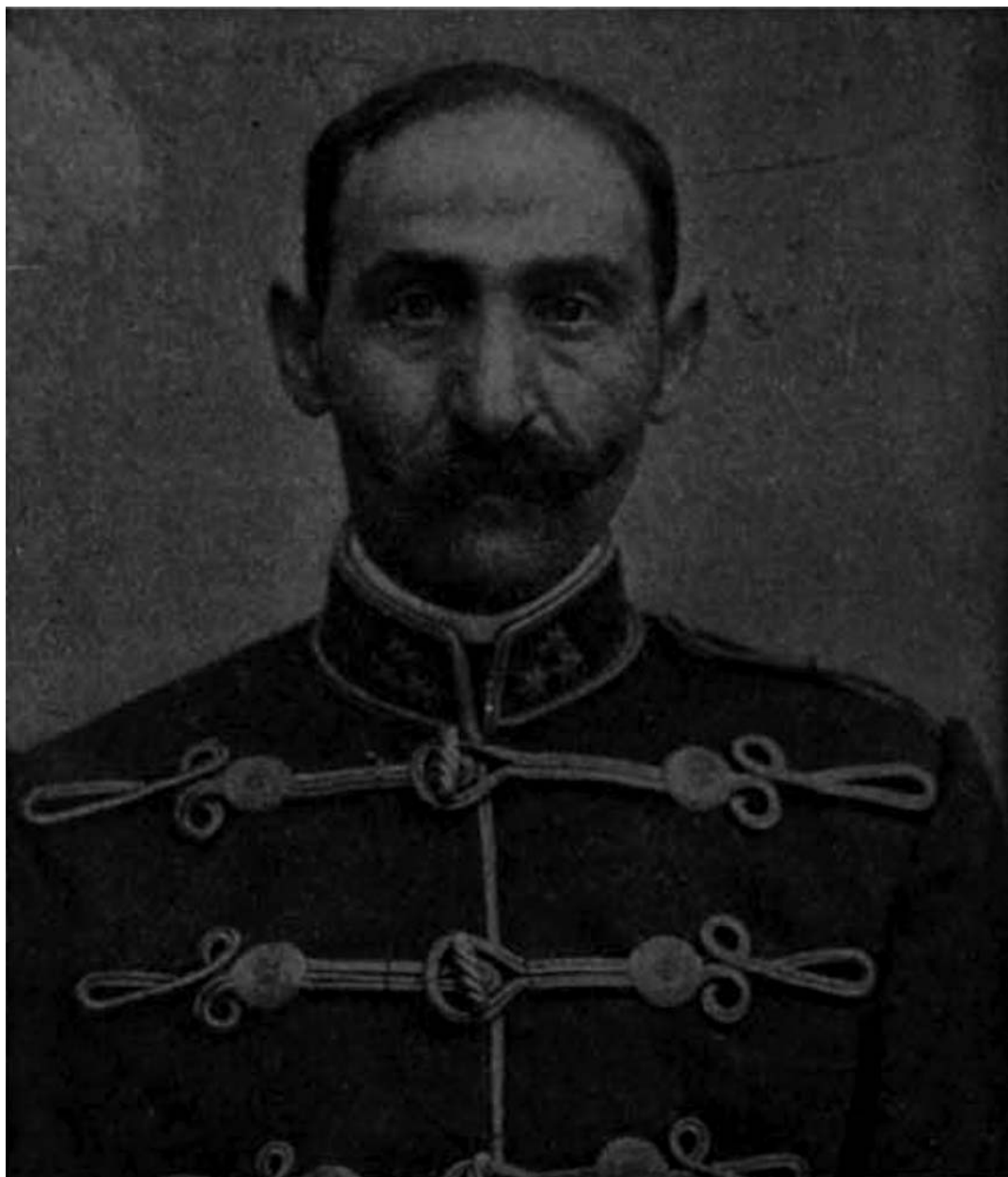
Ebből az időszakból Strasznof Ignác mesélte el saját átverését. Strasznof 1919 elején az osztrák fővárosba utazott, ahol egy lokálban megismerkedett egy olasz tiszttel, aki italozás közben felajánlotta neki, hogy csináljanak együtt üzletet. A tiszt elmondta, hogy információi szerint a bécsi húsbeszerző központnak 20 vagon ökörrre van szüksége. Az üzlet nyélbe ütése közel volt, amikor Strasznof a húsbeszerző központtól előleget kért, amelyet az igazgató hatmillió schilling értékben teljesített volna, megfelelő fedezet bizonyítása mellett. Strasznof ígéretet tett erre, majd beült egy kávéházba, ahol véletlenül összefutott Menyussal.

82 Horváth Menyhért, a szélhámosok királya... 3. p.

83 *Sági*, 1930. 6. p.

84 Kreuger utóda lett Horváth Menyus, a híres szélhámos. In: *Az Est*, 24. (1933) 190. sz. 12. p. (a továbbiakban Kreuger utóda...)

85 *f. n.*: Zseniális kalandor a huszadik században. In: *Brassói Lapok*, 36. (1930) 80. sz. 4. p. (a továbbiakban: Zseniális kalandor...)

5. kép *Strasznof Ignác portréja*. In: Tolnai Világlapja, 6. (1906) 50. sz.

Menyus előadott neki egy történetet, miszerint kirabolt egy bankot társaival együtt, és nem tud mit csinálni a rengeteg zsákmányolt részvényt. A betörésnek valóban híre kelt már, mire Strasznof felajánlotta, hogy segít — a részvényeket

fedezet gyanánt használja az előlegre, egyben kitervelték, hogy miképpen adják át az összeget, ám Menyus nem jelent meg a megbeszélte időpontban. Strasznof ezt észlelve szállodai szobájába sietett, majd csomagolni kezdett, hogy az első vonattal elutazzon a városból. Ekkor azonban detektívek kopogtak ajtaján és bevitték a rendőrségre, ahol azonban tájékoztatták: tévedésből hozták be. A rendőrségről igen dühösen távozott, és első útja a közös kávéházhoz vezetett, hogy felelősségre vonja kollégáját, azonban ismét detektívek jelentek meg és letartóztatták őket. Strasznof, saját elmondása szerint a marhaszállítási és a bankrablási ügy miatt öt évet kapott, Menyus büntetés nélkül szabadult.⁸⁶

A kolozsvári *Tükör* információi szerint Menyusnak egy ebben az időszakban elkövetett ügyét Friedrich Istvánnal való barátsága miatt eltussolták. A történet szerint Friedrichre hivatkozva „többmilliós” üzletet csinált úgy, hogy burgonya vásárlására és szállítására nagyobb összeget vett fel, majd nem szállította le az árut. A lap szerint Friedrich István elsimította az ügyet, és Menyus nem került lakat alá.⁸⁷

1919 szeptemberében Bécsben csekkcsalás vádjával vizsgálati fogságba került, a lapok szerint azonban Horváthnak sikerült ügyvédjét megvezetni azzal, hogy magát Festetich Tasziló herceg törvénytelen fiának adta ki, így az ügyvéd közreműködött szabadlábra helyezésében. Hála gyanánt Horváth Menyus egyik társa, a szélhámoskodásaival ugyancsak hírnévre szert tevő Mogan Izidor megjelent az ügyvédnél, és a herceg jószágigazgatójaként mutatkozott be, majd Horváth nevében részvényeket, valamint az Osztrák–Magyar Bank zálogleveleit helyezte ügyvédi letétbe. Menyus ezt követően a letétekre hivatkozva, azokat biztosíték gyanánt használva csalt ki előleget kereskedőktől, majd Abonyi Gyula szerint megjelent az ügyvédnél, és előadta: a letétbe helyezett zálogleveleket Magyarországon értékesíteni akarja, helyükbe azok értékével megegyező dollárra szóló csekket helyezett el.⁸⁸ A *Neue Freie Presse* szerint a Landauer Bankháztól 1 550 000 dollárt, a Groag & Co. bankháztól 1 238 000 dollárt csaltak ki.⁸⁹

Frank László írja le szélhámosokról szóló munkájában, hogy Horváth Menyhért a Magyarországi Tanácsköztársaság idején Bécsben hogyan rövidített meg több bécsi bankot. A történet szerint egy nagybank ügyvezető igazgatójának előadta, hogy Magyarországról a vörösök miatt kénytelen volt elmenekülni, mivel azok elfoglalták birtokait, azonban Romániában továbbra is rendelkezik petró-

86 *Szücs*, 1932. 9. p.

87 A kolozsvári esernyőcsináló fia... 10–11. p.

88 *Abonyi*, 1933. 202. sz.

89 Aus dem Gerichtsfall... a. W. 9–10. p.

leumüzemekkel. Pénzét az amerikai First National Bank kezeli, amelyben lévő letétjéből szüksége van 100 000 dollárra, ennek folyósítását kéri a banktól. Az igazgató néhány nap haladékot kért, hogy távirati úton ellenőrizhesse az információk valóságát, amelybe Horváth beleegyezett. Frank szerint ezt eljátszotta egy magánbankkal, és egy másik bécsi nagybankkal is. Időközben Horváth társasága, Sugár Vilmos, a táviróhivatalnál dolgozó egyik barátja révén feltérképezte Bécs táviróhálózatát. A városból kivezető két nagy kábelvezetékot megosztották egymás között, majd munkásruhában megjelentek Bécs határában és kiásták a kábelvezetékek elosztószervezetét, mintha karbantartásról volna szó. Hosszas várakozás után, végül mindhárom pénzintézet táviratát sikerült lekövetni, majd egyórás időközökkel pozitív választ táviratoztak a bankok részére. Nemsokára megjelentek a pénzintézeteknél, és felvették az összegeket. A történet szerint ezután Sugár Vilmos Párizsba, Horváth Menyhért Triesztbe, majd Dél-Amerikába menekült.⁹⁰ Tábori Kornél által közölt verzió szerint Horváth 1920 őszén elküldte Sugárt Amerikába, aki kisebb összegeket helyezett el helyi bankokban, és hozzá tartozó csekkfüzetekkel tért vissza Bécsbe, ahol a csekklapokat 1000–20 000 dollár közötti összegekben töltötték ki Menyussal együtt. Horváth megismerkedett egy távirótiszttel, akinek segítségével könnyedén választ küldtek az igazolást kérő táviratra, majd felvették a bankból az összegeket. Tábori szerint összesen kilenc bankot károsítottak így meg.⁹¹

Több börtön, kevesebb család (1920–1932)

Frank László szerint, illetve a korabeli tudósítások alapján Menyus 1920-ban Bécsben tartózkodott, majd az év folyamán Dél-Amerikába ment, ahonnan 1921 májusában tért vissza.

A *Magyar Hírlap* 1920-ra teszi Menyus egyik igen ötletes szélhámosságát. A történet szerint a háború utáni infláció idején megismerkedett egy német birodalmi vámfőtanácsossal. A vámfőtanácsostól egyebek mellett megtudta, hogy azon esetekben, amikor valaki devizát akar külföldre csempészni, elkobzásra kerül a teljes összeg, amelyből 25% visszakerül a tulajdonoshoz, 25% a nyomravezetőé, míg a maradékot az állami jóvátétel csökkentésére fordítják. Menyus ennek alapján egy alkalommal értesítette a vámfőtisztet, hogy egy amerikai állampolgár devizát akar átcsempészni a határon. Az amerikai urat feltartóztatták, majd

90 Frank, 1966. 130–132. p.

91 Tábori, 1924. 6. p.

1921 táján, bécsi tartózkodása idején hozta össze a sors egy másik, ugyancsak nemzetközi hírnévre is szert tevő magyar szélhámmal, Tolnai-Turteltaub Szigfriddel. Turteltaub és Horváth Menyus egymásra találása, tehetségük közös gyümölcse volt a „la Platai csekkcsalás”. A két szélhámos a Rio de la Plata-i bank nevére kiállított csekkekre írt nagyobb összeget, majd a csekkeket bécsi bankokban sikeresen váltottak be. Annak érdekében, hogy hihető is legyen történetük, hamis táviratokat juttattak el az osztrák bankok részére, értesítve azokat a csekkek bemutatásáról a la Plata-i bank nevében.⁹⁴ Strasznof Ignác elmondása alapján az ekkoriban magát attasénak kiadó Menyus egy alkalommal hasonló csalásához az igazolásról szóló táviratot Pozsonyból küldte meg bécsi bankban dolgozó emberének, a pontos összeg (25 ezer holland forint), és a csekkszám feltüntetésével. A bank alkalmazottja ezt mutatta be az igazgatónak, s Horváth ennek révén jutott hozzá a pénzhez.⁹⁵

Frank László szerint Menyus 1921 végén Bécsben, ahol álnéven élt, és a Banca Rio de la Plata értéktelen részvényeit értékesítette, a bank nevére szóló csekkeket állított ki, amelyeket bandája egyik tagja, Friedrich Wilhelm Wetz értékesített. A szélhámosságra csak évekkel később derült fény, Frank László jóvoltából, aki a *Die Börse* című bécsi hetilapban közölte az egyik hamis csekket.⁹⁶ Frank szerint a bécsi közvélemény jót derült az ügyön, különösen a kibocsátó, I. W. Geneves igazgató, és elfogadó Juao Machado nevéen, előbbi ugyanis tolvajnyelven „csalót” jelent többes számban, míg utóbbi a csalás tényleges végrehajtóját.⁹⁷

Abonyi Gyula újságíró 1933. évi cikksorozatában közölte Menyus másik csalását is, miszerint 1920 nyarán egy bécsi banknál Festetich Taszilónak adta ki magát, mivel tudta, hogy a herceg korábban komoly összegű letétet helyezett el ott. 1934. évi, Abonyi ellen indított sajtóperében Menyus nem kérte ennek a cikknek a kiigazítását, jöllehet elmondása szerint a cikksorozat minden soráért feljelentést tehetett volna.⁹⁸ Abonyi szerint Horváth előadta a vezérigazgatónak, hogy

94 *Turcsányi Gyula*: Visszajött a békeidő: Turteltaubot megint elfogták. In: *Pesti Napló*, 76. (1925) 210. sz. 7. p. (továbbiakban: *Turcsányi*, 1925.), illetve *Szücs Nándor*: Horváth „Menyus”, a legügyesebb magyar szélhámos. In: *Magyarország* 32. (1925) 197. sz. 8. p., továbbá Zseniális kalandor... 4. p.

95 *Szücs*, 1932. 9. p.

96 *Frank*, 1966. 138. p., illetve [*Frank László*]: Direktor Geneves Rio de la Plata-Schecks. *Die Börse*, 4. (1923) Nr. 6., 5–6. p.

97 *Frank*, 1966. 138. p.

98 BFL Budapest Királyi Büntetőtörvényszék iratai. Büntetőperes iratok. (= VII.5.c.) 802/1934. Horváth Menyhért feljelentése Abonyi Gyula ellen.

előző este komoly összeget veszített a klubban, amelyet egy nap alatt vissza kell fizetnie, és nincs ideje arra, hogy apja, a herceg Keszthelyről folyósítson pénzt. Kétmillió koronát kért a banktól, mire azt a választ kapta, hogy másnap reggel készségesen fizet a bank. A köztes időben a vezérigazgató táviratozott Keszthelyre, hogy folyósítható-e az összeg a megjelent személy számára. Horváth társa, Mogan Izidor Abonyi szerint korábban Keszthelyre utazott, és előadta a postafőnököknek, hogy ő a herceg új magántitkára, aki az adminisztráció gyorsítása érdekében minden nap korábban eljön a postáért, ekképp a távirat megérkezésekor értesült annak tartalmáról, és rögtön választáviratot adott fel, amelynek alapján Menyusnak kifizették a kért összeget.⁹⁹

A *Pesti Napló* értesülései szerint Bécsben nem tartózkodott sokáig, ugyanis a rendőrség keresni kezdte, miután megrövidített egy ügyvédet, magát Eszterházy hercegnek adva ki — ez egyébként Strasznof Ignáccal közös passziójuk volt. Ezt követően Olaszországba tette át székhelyét. A korabeli sajtó szerint Tolnai-Turteltaubbal együtt az olasz kincstárnál hamis megrendelőleveleket mutattak be, majd kiviteli engedélyt kértek és kaptak benzinre és petróleumra, ezekből nagyobb mennyiséget felvásároltak Olaszország különböző vidékein, majd a szállítmányt átvitték a határon és túladtak rajta. A *Pesti Napló* értesülései szerint hárommillió líra kárt okoztak ezzel az olasz gazdaságnak.¹⁰⁰

A *Bécsi Magyar Ujság* szerint 1920 táján, miután ráunt a vad ellenforradalmiságra, egy bécsi filmgyárba szegődött el, ahol szerepeket is játszott. A cikk szerzője szerint annyira megtetszett neki egyik szerepe, amelyben amerikai kapitányt játszott, hogy a forgatás után sem vált meg tőle. A filmes élet után Bécs II. kerületében vásárolt egy nyomdát, amelyben Sugár Vilmossal csehszlovák koronát hamisított, ekképp „egy hét alatt 30–40 milliót keresett pénzhamisításon”.¹⁰¹ A *Bécsi Magyar Ujság* erre az időre teszi, hogy vállán egy majommal nagy feltűnést keltve sétált a Ringen. Ekkoriban már egy közel húsz főből álló bűnbanda feje volt.¹⁰² Bécsben a Salesianergasse 8. szám alatt vett ki lakást, névjegyén kilencágú korona volt látható, rajta pedig az állt:

99 *Abonyi*, 1933. 202. sz., illetve *Abonyi Gyula*: Egy világhíres kalandor tündöklése és bukása. In: *Magyar Hírlap*, 43. (1933) 203. sz. 5. p.

100 *Turcsányi*, 1925. 7. p.

101 Horváth Menyhért hamis ötezer koronásai. In: *Bécsi Magyar Ujság*, 2. (1920) 181. sz. 4. p., illetve *Halmi József*: Hol gyártották a hamis 500 szokolosokat? In: *Bécsi Magyar Ujság*, 3. (1921) 157. sz. 6. p.

102 Horváth Menyhért nemzetközi szélhámosbandája... 3. p.

HORVÁTH MENYHÉRT DE BEÖSHÁZA
LOVASSÁGI SZÁZADOS ÉS I. O. KATONAI ATTASÉ
RIO DE JANEIRO

1921 nyarára teszik az újságok pozsonyi kiruccanását, ahova vonaton hamis diplomáciai útlevéllal utazott, „fontos politikai megbízatása” miatt, mint brazíliai diplomata. Frank László szerint itt ismerkedett meg Majthényi Pálnéval,¹⁰³ aki pár hónappal később részt vett egy kereskedelmi cég megrövidítésében. Egy újságírónak sikerült Menyussal interjút is készíteni Pozsonyban, egy étteremben, ahol különböző politikai ügyekről igen mélyrehatóan nyilatkozott a hírlapírónak; a riport 1921 augusztusában meg is jelent. Horváth Horthy Miklóst Európa rendőr-őrszemének és megmentőjének nevezte, majd pátosszal jegyezte meg: „Szemben ülök az entente reparációs bizottságának Brazília részéről delegált tagjával”, majd az újságíró kérdésére, miszerint mi lesz a cseh–magyar határkiigazítás ügyével, csak legyintett: „*ne izguljanak olyan nagyon! Azért az egy községért, amit a magyarok Verestyé (sic!) tájékán visszakapnak, nem érdemes lármázni...*”¹⁰⁴

Az immáron katonai attaséként működő beösházi Horváth Menyhért ezután visszatért Bécsbe, ahol a sajtó tanúsága szerint mikesházi előnévvel „felruházott” Harmath Lajos barátjával sikeresen rövidítettek meg egy bécsi vállalatot közel 7 millió koronával. Az újságokban megjelent csodálatos történet több variációban létezik. A *Neue Freie Presse* és a *Magyar Hírlap* szerint Menyus 1921. július 18-án megjelent egy hölgy, bizonyos báró Majthényiné társaságában, mint katonai attasé az Internationale Export und Import A. G. cég — röviden INTAG — igazgatójánál, Bernhard Janowitzernél, ahol a *Neue Freie Presse* szerint előadta, hogy ő Ghyka román hercegnő természetes fia, és kávészállítási üzleteket helyezett kilátásba Bécs és Brazília között. Kért és kapott előleget leszámítolásra váró, Rio de la Plata-i bank által kiállított csekkjére. A *Magyar Hírlap* cikke szerint — amit Menyus később nem tett rágalmozási vádjának tárgyává — Majthényiné vezet- te a tárgyalást, majd Menyussal együtt néhány nap múlva ismételten megjelent az igazgatónál, immáron a devizaközpont engedélyével, amely szerint engedélyt kaptak 24 millió korona kivitelére. A „pár” ekkor jelezte azt is, hogy Bécsből kívánnak új, modern gépeket vinni Rio de Janeiróba, amelynek finanszírozásába az igazgató — Menyus hamis csekkjei, mint fedezet mellett — 6 260 000 korona értékben szállt be. A történet egy másik változata szerint, amelyet az *Ellenzék* című lap hozott le, Menyus egy riói kereskedelmi vállalat képviselőjeként je-

103 Frank, 1966. 135. p.

104 „Szemben ülök a brazíliai delegátussal...” i. m. 5. p.

lent meg az INTAG-nál, és kifogástalan ajánlólevelet mutatott be. Előbb német márkára szóló csekkekkel állt elő, amelyek a cikk szerint kivételesen valódiak voltak, így megnyerte az igazgató bizalmát. Ezután milliós megrendelésekről tárgyalt, amelyek fedezetéül nagyértékű, francia frankra szóló csekkeket adott át, amelyeket a berni Sociéte de Banque Suisse állított ki a lyoni Credit Industrielle et Commerciale részére, és amelyekre összesen hétmillió koronát kért és kapott a részvénytársaságtól.¹⁰⁵ A történet szerint az Rt. igazgatója levelet írt a svájci bank berni részlegére, mire Baselből kapott választ, miszerint Bernben sosem volt fiókjuk. Az ügyben hamarosan nyomozás indult. A rendőrség — az *Ellenzék* szerint — egészen filmbeillő módon a kályhában és a szemeteskosárban talált papírokat összeillesztette, amelyből rekonstruálták, Horváth bandája merre kíván menekülni. Horváth elsőként a nőket küldte előre, akik az *Ellenzék* híradása szerint Triesztbe mentek, s őket követték a férfiak, köztük Harmath Lajos és maga Menyus. Triesztből együtt indultak tovább Genovába, ahol október 6-án a Brazíliába tartó hajóra kívántak felszállni, ám elutazásuk előtt letartóztatták őket.¹⁰⁶ A *Neue Freie Presse* és a *Magyar Hírlap* szerint 1921. szeptember 21-én Menyus társaival, Harmath Lajossal, Jarinay Sándorral Arnoldsteinbe utazott, ahonnan vonattal Genovába vitte őket újjuk. 1921. október 21-én itt tartóztatták le a társaságot az olasz hatóságok.¹⁰⁷ Ausztriának történő kiadatásuk alkalmával azonban annak elhúzódnása miatt 1921. november 5-én szabadon engedték Menyust,¹⁰⁸ más források szerint megszökött a fogságból.¹⁰⁹ A *Bécsi Magyar Ujság* szerint ezután Párizsba utazott, ahol Faragó Andorral együtt, kifosztotta Eleonora Duse (1858–1924) híres színésznőt.¹¹⁰ A történet valószínűleg Faragó kloroformos rablásának parafrázisa, a legenda szerint ugyanis Faragó néhány társával 1923-ban elkábított és kifosztott egy Camp Dorris nevű híres táncosnőt.¹¹¹

105 Két kolozsvári fiatalember nemzetközi szélhámoskodása. In: *Ellenzék* 42. (1921) 229. sz. 5. p.

106 A kolozsvári esernyőcsináló fia... 14–15. p.

107 *Abonyi Gyula*: Egy világhíres kalandor tündöklése és bukása. In: *Magyar Hírlap*, 43. (1933) 204. sz. 5. p., illetve *Aus dem Gerichtsfall...* a. W. 9–10. p.

108 Szabadlábbon a szélhámos Horváth Menyhért. In: *Bécsi Magyar Ujság*, 4. (1922) 9. sz. 4. p.

109 MTI Napi hírek. 1923. március 2.

110 Faragó Bandi beismerte... 3. p.

111 A rablással, csalással, zsarolással, lopással, pénzhamisítással, izgatással vádolt Faragó András becsületességét és hazafiasságát hangoztatja. A párizsi kloroformos szerelmes kábító meséi. In: *Pesti Napló*, 76. (1925) 14. sz. 12. p., illetve *Berényi Imre*: Faragó András, a kloroformos párizsi bandita, meg akarta zsarolni az Angol-Magyar Bank egyik igazgatójának feleségét. In: *8 Órai Ujság*, 14. (1928) 70. sz. 1–3. p.

1921 végén Berlinbe utazott, ahol megbetegedett és egy szanatóriumba vonult,¹¹² ahol a rendőrség 1922 elején letartóztatta. A *Neue Freie Presse* szerint 1922. január 2-án tartóztatták le, Frank szerint január 20-án Berlinben egy detektív rálőtt, balkarján megsebesítette majd lefogta. Eszerint betegsége miatt szanatóriumba — másutt a Cäcilien kórházba — került,¹¹³ ahonnan azonban állítólag szabadon tarthatta a kapcsolatot szélhámostársaival. 1922–1923-ban nemcsak Horváthot, hanem bandájának tagjait, Friedrich Wilhelm Wetzet, Tolnai-Turteltaub Szigfridet, Goldschmidt Mártont és másokat is egyenként letartóztatták és sorra elítélték: Menyus sem kerülte el a büntetést.¹¹⁴

A rabságból 1922. március 2-án levelet írt a *Bécsi Magyar Ujságnak*: „*Tud-e a bécsi rendőrség, ügyészség vagy más illetékes hatóság arról, hogy az ellenem feljelentést tevő Singer Rudolf, az „Intag” igazgató tanácsosa 24 millió osztrák koronát küldött részemre a Rio de Janeiro-i Banco Transatlantico Allemao Avenida Rio Banco főintézetéhez azon utasítással, hogy ott minden nekem kifizetett millió ellenében köteles vagyok előre 20 conto de reis-ot (circa 16 millió osztrák korona) befizetni. Az írásos utasítás értelmében az osztrák koronát a kiállításon dolgozó körülbelül kétezer osztrák munkás között magyar árfolyamon (1–10 különbség) kellett volna elhelyeznem, s az így elért haszon háromnegyed részét, Singer, konzul Janowitzter számlájára New Yorkba átutalni. [...] 1921. október hó 1-jén tanukkal láttamozott ajánlott levelet írtam a vállalatnak, amelyben az „Intag” által felajánlott üzletet súlyos bűnvádi következményekre való hivatkozással, visszautasítom.*”¹¹⁵

1923 márciusában a német hatóságok kiszolgáltatták Ausztriának, ahol vádat emeltek ellene.¹¹⁶ A per során Menyus azzal védekezett, hogy ő is egy család áldozata, társai verték át hamis csekkekkel, és rossz hírért keltették. Tagadta azonosságát egy Horváth Ferenc Menyhért nevű, Budapesten korábban több ízben büntetett személlyel, nem vallotta magát bűnösnek. Családjára vonatkozóan titokzatos válaszokat adott, apja nevének közlése ellen tiltakozott, tanulmányaira vonatkozóan kitérő és ködös válaszokkal szolgált.¹¹⁷ A perről Németh Andor tudósított a *Bécsi Magyar Ujság*-ban, aki Menyust sáros, de mégis agyafűrt magyar szélhámosnak írta le, olyannak, akit környezete jószívű és érzékeny embernek

112 Turcsányi, 1925. 7. p.

113 Egy magyar szélhámos milliárdos zsákmánya... 4. p.

114 Horváth Menyhért nemzetközi szélhámosbandája... 3. p.

115 Halmi, 1922. 5–6. p.

116 Horváth Menyhért a bécsi Landesgerichten. In: *Bécsi Magyar Ujság*, 5. (1923) 68. sz. 4. p.

117 Aus dem Gerichtsfall... a. W. 9–10. p.

7. kép. Horváth Menyhért fantomképe az *Illustrierte Kronen Zeitung* 1927-es számában. Sensationeller Riesenbetrug des Königs der Scheckfälscher. *Illustrierte Kronen Zeitung*, Jg. 28. (1927) Nr. 9907. 5. p.

tartott. A szentimentális szélhámós azonban nem hatotta meg a bíróságot, 1923. november 6-án hatévi börtönbüntetést szabtak ki rá.¹¹⁸ A rászabott büntetést a felső-ausztriai Garstenben töltötte le, ahonnan büntetése kitöltése előtt, 1927. július

118 *Németh*, 1923. 2. p.

10-én¹¹⁹ helyezték szabadlábra.¹²⁰ 1934-ben ügyvédjének írt levelében, valamint a sajtónak is azt állította, hogy kegyelemmel szabadult, büntetését törölték.

A börtönben komoly tiszteletnek örvendett, rendszeresen kapott pénzt kívülről, és a fegyházirodán, majd a nyomdán dolgozhatott. Frank László és korabeli cikkek szerint a börtönből irányította következő csalását. Frank szerint a börtönben megismerkedett egy váltóhamisításért büntetett, Max Swoboda nevű elítélttel, aki jó hamisítóként Fernando Gonzalez madridi közjegyző nevére különböző iratokat hamisított, amelyek szerint Horváth — gazdag édesanyja halálával — 5 000 000 pezetát örökölt, amelyhez azonban 130 000 pezeta — átszámolva kb. 200 000 schilling — örökösödési illetéket kell kifizetni. Az ügyben eljáró ügyvéd, Horváth védője, dr. Schimanek készségesen intézkedik, ám az örökösödési illetéket valakinek meg kell előbb fizetnie. Ekkor Menyus kérésére értesítették Majthényi Pálnét, aki kölcsönt vett fel, és abból kifizette az ügyvédnek az összeget, majd Madridba utazott az örökség átvételéért. Madridban azonban nyomát se találta a közjegyzőnek, így feljelentést tett, ami alapján vádat emeltek Horváth ellen, aki a tárgyalás alkalmával nem tagadta a vádat: sőt, jelezte, hogy Majthényiné 600 000 schillinggel tartozott neki, így a hölgy által fizetett összeg jogos követelése volt. Frank szerint végül minden vád alól felmentették Horváthot.¹²¹

A *Magyar Hírlap* és a *Pesti Hírlap* szerint 1927. júliusi szabadlábra helyezését követően ismét lefogták, mivel 1919-ben megkárosította Hrabovszki főügyész¹²² özvegyét. Az özvegy feljelentést tett ellene, mely szerint a Tanácsköztársaság idején kb. 175–200 ezer korona értékben megkárosította, magát gróf Festetics és Ghyka román hercegnő fiának kiadva, azt ígérve, hogy elrejtí gyémánt ékszereit, így nem kell beszolgáltatnia azokat a kommün részére; valójában azonban Horváth elzálogosította azokat és megtartotta a pénzt. 1925-ben a nő felvette a kapcsolatot a börtönbüntetését töltő szélhámossal, aki ügyvédje útján jelezte: Madridban elhunyt anyjától 60 000 dollárt örökölt, így megtéríti neki a kárt. A nőtől azután védője révén további pénzeket csalt ki, majd kiszabadulása

119 MTI Napi hírek. 1927. augusztus 23.

120 A Friss Ujság 1932. évi cikke szerint 1920 és 1927 között Amerikában óriási csekkcsalásokat követett el, a korabeli sajtó azonban egyöntetűen Horváth börtönéveiről írt az 1923–27 közötti időszakra vonatkozóan. A cikkért I. Ivar Kreuger csendes társa Horváth Menyhért magyar kalandor volt. In: Friss Ujság 37. (1932) 101. sz. 6. p.

121 Frank, 1966. 142–149. p., illetve Sensationeller Riesenbetrug des Königs der Scheckfälscher. Illustrierte Kronen Zeitung, Jg. 28. (1927) Nr. 9907. 5–6. p.

122 Valószínűleg Hrabovszky Tihamér királyi ügyész — elhunyt 1911-ben.

után felkereste, és további pénzeket kért tőle az örökösödési eljárás okán.¹²³ Ezt követően 1927. augusztus 23-án¹²⁴ sokadára fogták le a bécsi rendőrök.¹²⁵ A bírósági eljárás alkalmával Menyus természetesen ártatlannak vallotta magát, és azzal védekezett, hogy a világháborút követően a román tengerészetnél szolgált, „Magyarországra való visszatérése után a román haditörvényszék távollétében halálra ítélte, mert állítólag felrobbantotta az osztrák–magyar dunai flottát, hogy ne kerüljön román kézre”. A csodálatos történetek ellenére a tárgyalást követően Menyust tizenöt hónap börtönbüntetésre ítélték, amely ellen semmisségi panaszt nyújtott be, de hiába.¹²⁶

Egyes híradások szerint 1927-ben és 1928-ban Dél-Amerikában élt, ahol beállt a hadseregbe, és magas rangig vitte. Különféle legendák szerint 1928-ban tengernagyi ornátusban Bécsbe utazott, ahol kávé akart eladni a hadsereg részére igen olcsón. Abonyi Gyula riportsorozata szerint ebben az időszakban Rio de Janeiróban magát magyar kereskedelmi attasénak adta ki, és meggyőzte a helyi kávéültetvényeseket, hogy áruikkal az ő berlini elosztóján keresztül keressenek; ekképpen Menyus kezdte intézni európai üzleteiket, amire Abonyi szerint nagyobb előleget is kapott. A cikkíró szerint többé sosem látták Rio de Janeiróban Horváth Menyhértet.¹²⁷ (Menyus brazíliai eseteit 1920/21-re, az 1920-as évek végére, illetve 1917–19 közötti időszakra, ritkábban az első világháború előtte teszik a különböző lapokban.)

Az *Est* tudósítása alapján 1928 és 1930 között börtönben ült, majd bankházat nyitott Berlinben. A lap információi szerint 1930-ban ismét letartóztatták, és a Reichstagban Rudolf Breitscheid interpellált egy emigráns „magyar baloldali politikus” szabadon bocsátása érdekében, aki az *Est* riportere szerint Menyus volt.¹²⁸ A *Pesti Napló* ezekkel kronológiai ellentmondásban lévő története szerint Menyus helye alig hűlt ki a börtönben, mikor 1929-ben új üzletágra vetette rá

123 Horváth Menyhértet, a többszörös csekkcsalót bécsi büntetésének kitöltése után kiadják Magyarországnak. In: Magyar Hírlap, 37. (1927) 191. sz. 5. p.

124 MTI Napi hírek. 1927. augusztus 23.

125 Bécsben letartóztatták Horváth Menyhértet, a hirhedt csekkcsalót. In: Pesti Napló 78. (1927) 190. sz. 4. p., illetve Bécsben elfogták Horváth Menyhértet, a hirhedt magyar szélhámost. In: Pesti Hírlap, 49. (1927) 191. sz. 6. p.

126 Horváth Menyhértet, a hirhedt magyar szélhámost tizenöt hónapi börtönre ítélte a bécsi törvényszék. In: Pesti Hírlap, 50. (1928) 67. sz. 10. p.

127 *Abonyi Gyula*: Egy világhíres kalandor tündöklése és bukása. In: Magyar Hírlap, 43. (1933) 215. sz. 6. p. (a továbbiakban: *Abonyi*, 1933, 215. sz.)

128 Kreuger utóda...12. p.

magát, és Bécsben gyümölcs- és más élelmiszerszállítmányokra szóló hamis fuvarlevelek meghitelezésével foglalatzkodott társaival együtt.¹²⁹ Menyus ismét a már jól ismert rács másik oldalára került, ahonnan 1930 elején szabadult rövid időre,¹³⁰ majd Ausztria teljes területéről kitiltották.¹³¹

Rabsága után 1930 elején visszatért Budapestre, ahol idejéből „csupán” arra futotta, hogy esztergomi bankigazgatóként környékezze meg Watzdorf Konrád bárót, átverje a Polgári Gazdasági Szövetkezetet, valamint a Concern Egyesült Kereskedők céget és mindeközben –véltetően pénzszerzési célból — udvaroljon egy elvált nőnek.¹³² A *Budapesti Hírlap* szerint Watzdorf egy százezer pengős váltó alá hamisította gróf Eszterházy Tamás nevét, majd a váltót megkísérelte értékesíteni. A báró vallomása szerint az értékesítéssel megbízott egyik ügynök ismertette össze Horváth Menyhérttel, aki esztergomi bankigazgatóként mutatkozott be neki.¹³³ Horváth megígérte, hogy beváltja a csekket, ám hamarosan felmondta az üzletet.¹³⁴ A *Pesti Napló* tudósítója szerint Horváth társaival hitelből vásárolt autókat akart eladni a bárónak.¹³⁵

A Concern Egyesült Kereskedők Központi Irodája megrövidítését Biró Zsigmond detektív göngyölítette fel. Történt ugyanis, hogy 1930. február 24-én megjelent a cégnél Horváth Menyhért, aki Horváth Mihályként mutatkozott be, és előadta: a Germania Gépkereskedelmi Rt. mérnöke, és felajánlotta, hogy a munkaadójánál foglalkoztatottakat ráveszi, hogy a Concernnél vásároljanak. A Concern irodája leellenőriztette a Menyus által közölteket, amely — Menyus ügyeskedése révén — igaznak bizonyult, így megbízták a cég képviselőjével, és felhatalmazták, hogy saját maga és mások részére vásárlási könyvet bocsásson ki. Menyus maga és egy ismerőse részére állított ki vásárlási könyvet, ismerősét a Germania Rt. munkatársaként jelölve meg, majd saját nevében 750,95 pengő, ismerőse nevében 288,4 pengő értékben vásárlást eszközölt azokban. Az ügyre akkor derült fény, mikor Menyus ismerőse megjelent a cégnél és tájékoztatta annak képviselőit: ő sosem állt a Germania alkalmazásában és ő maga nem élt vásárlással a cég felé. A közel 1000 pengős kár kinyomozására a Concern felkérte

129 Nagy családok áruhitellevelekkel. In: *Pesti Napló*, 80. (1929) 203. sz. 27. p.

130 Watzdorf Konrád bárót újra letartóztatták. In: *Budapesti Hírlap*, 50. (1930) 103. sz. 6. p.

131 Horváth Menyust elfogták Bécsben. In: *Pesti Napló*, 81. (1930) 145. sz. 19. p.

132 Kun Béla pénzén „majmos” diplomata... 9. p.

133 Watzdorf Konrád bárót újra letartóztatták... i. m. 6. p.

134 Százezerpengős Eszterházy-váltó bűnyüvének újabb fejleményei. In: *Magyar Hírlap*, 40. (1930) 103. sz. 5. p.

135 Újból letartóztatták báró Watzdorff Konrádot. In: *Pesti Napló*, 81. (1930) 103. sz. 10. p.

Biró Zsigmondot, aki a fentiek kinyomozása után 1930. március 19-én feljelentést tett a budapesti rendőrség főkapitányságán.¹³⁶ A Concernhez hasonlóan a Polgári Gazdasági Szövetkezet is felkérte Birót, hogy szerezzen információt Menyusról, ugyanis 1930 elején megjelent náluk, magát repülőtisztnek adta ki, majd pénzt csalt ki a szövetkezettől. Biró a szövetkezetet is értesítette Horváth személyéről és viselt dolgairól, ám az ügyben végül a szövetkezet nem tett feljelentést. Biró ezen kívül felkérte egy családapa is, hogy elvált lányának udvarló személyről — Horváth Menyhértről — szerezzen információkat. Mikor Biró kedvezőtlen adatokat közölt, a családapa eltiltotta lányát Menyustól.¹³⁷

1930 márciusában az utána nyomozó Biró Zsigmond felismerte egy Nagymező utcai étteremben, és lefogták. Rábizonyítani azonban nem sikerült bűncselekményt, így román állampolgárságára hivatkozva végül „csak” kitiltották Magyarországról,¹³⁸ az *Ujság* szerint Budapestről tiltották ki, és kitoloncolták az országból.¹³⁹ Az *Ujság*, valamint Abonyi Gyula, a *Magyar Hírlap* újságírója szerint 1920-ban egy budapesti ügyvéd útján kérelmezte magyar állampolgárságát, ám a belügyminisztérium nyilvántartásában hasonlót nem találtak, a Menyus által megnevezett ügyvéd pedig valószínűleg soha nem létezett.¹⁴⁰ A *Brassói Lapok* ezt követően mondhatni örömmel számolt be arról, hogy a nemzetközi hírű, kolozsvári születésű szélhámos Romániába jön.¹⁴¹ A várakozásoknak azonban Menyus nem akart megfelelni, külön kérte a magyar hatóságokat, hogy ne Romániába toloncolják ki, mivel ott üldözik, és ő Berlinbe akar eljutni. 1930. májusi kitoloncolásának helyszínéről eltérő információkat közöltek a lapok. A *Magyarság* szerint teljesítették kérését, és kikísérték a magyar határig, ahol rábízták, miképp jut át, majd pár nap múlva Menyus Bécsből táviratozott, hogy nemsokára utazik tovább a német fővárosba, jöllehet egész Ausztria területén sem tartózkodhatott

136 BFL VII.5.c. 802/1934. számú sajtóper. Biró Zsigmond feljelentése a budapesti főkapitányság részére 1930. március 19-én.

137 BFL VII.5.c. 802/1934. számú sajtóper. Biró Zsigmond tanúvallomása.

138 *Sági*, 1930. 6. p., illetve Abonyi, 1930., valamint Megint Budapesten van Horváth Menyhért az országból kitiltott kalandor? In: *Budapesti Hírlap* 50. (1930) 181. sz. 12. p.

139 A csekkcsaló Horváth Menyhértet politikai bűn miatt Pozsonyban letartóztatták. In: *Ujság*, 6. (1930) 171. sz. 9. p. (a továbbiakban A csekkcsaló...)

140 Kitoloncolják az országból Horváth Menyust, a szélhámost. In: *Ujság*, 6. (1930) 71. sz. 8. p., illetve *Abonyi Gyula*: Egy világhíres kalandor tündöklése és bukása. In: *Magyar Hírlap*, 43. (1933) 236. sz. 8. p.

141 Zseniális kalandor... 4. p.

volna.¹⁴² Az *Ujság* híradása szerint azonban kitoloncolását követően rövid ideig szülővárosában, Kolozsváron bujkált, így lehetséges, hogy mégis Romániába toloncolták.¹⁴³

Menyus a hírek szerint ismét Bécsben maradt, ahol kitiltásának megszegése miatt 1930 júniusában letartóztatták, és egyhavi börtönt kapott.¹⁴⁴ Menyus tisztességes állampolgár lévén letöltötte büntetését, majd hamis útlevelel — más források szerint útlevelel nélkül - Pozsonyba utazott, jóllehet Csehszlovákiából is ki volt tiltva. Ennek pontos okairól csak sejtéseink vannak, a *Tolnai Világlapja* hét évvel korábban, 1923-ban arról írt, hogy Horváth Menyus tizenkilencmillió hamis cseh koronát hozott forgalomba.¹⁴⁵ Pozsonyban először tévedésből tartóztatták le, majd tiltott határátlépésért pénzbüntetésre ítélték, a *Magyar Hírlap* szerint pedig annak ellenére, hogy Magyarországról is ki volt tiltva, a hivatalos közegek hallgatólagos beleegyezése mellett jött át a magyar határon, és meg sem állt Budapestig. A *Népszava* tudósítása szerint Pozsonyban „politikai akció szolgálatába szegődött”, így a pozsonyi rendőrség politikai osztálya 1930 júliusa folyamán lefogta, a konkrét okokról azonban nem tájékoztatta a közvéleményt. Budapestre érkezését követően nem sokkal, 1930 augusztus elején Biró Zsigmond nyugalmazott detektív jelentést tett a budapesti rendőrségnek arról, hogy Horváth Menyhért álnéven meglátogatta őt otthonában, és véleménye szerint megszökött a pozsonyi rendőrségről. Elmondása szerint Lehel utca 5. szám alatti lakásán egyik délután megjelent egy magát a szobalánynak Fröhlich Károlyként bemutató személy, és a detektív hollétéről érdeklődött. Megtudva azonban, hogy otthon tartózkodik, zavarba jött, és elsietett. A szobalány mindezt rögtön elmesélte a főfelügyelőnek, aki ablakán keresztül Horváth Menyhértet ismerte fel a titokzatos személyben — közölte több budapesti újság.¹⁴⁶ A *Magyar Hírlap* értesülései szerint Menyus 1930. augusztusi budapesti tartózkodása idején megjelent ügyvédjénél, akinek

142 Kitoloncolták a csekkcsaló Horváth Menyhértet Magyarországról. In: *Magyarság*, 11. (1930) 102. sz. 10. p.

143 A csekkcsaló... 9.

144 Két büntetésével újra elfogták Bécsben Horváth Menyhért nemzetközi csekkcsalót. In: *Friss Ujság*, 35. (1930) 145. sz. 8. p., illetve A csekkcsaló... 9. p.

145 *Tábori Kornél*: Hogyan fosztják ki Pesten a vidéki embert? In: *Tolnai Világlapja* 23. (1923) 7. sz. 18. p.

146 Megint Budapesten van Horváth Menyhért... i. m. 12. p. illetve Pozsonyban letartóztatták s mégis Pesten van Horváth Menyus, a híres szélhámos. In: *Ujság* 6. (1930) 181. sz. 12. p.

jelezte: nem járt Bírónál. Emellett elpanaszolta, hogy a rendőrség ismét keresi, természetesen minden ok nélkül.¹⁴⁷

Menyus neve ezt követően közel két évig nem tűnt fel a hazai sajtóban. 1932-ben a lapok híradása szerint Berlinben élt, ahol az *Esti Kurir* riportere szerint a Theater im Palmenhaus igazgatója lett. Ez idő tájt Palásti László (1903–1979) tudósító riportot közölt Menyussal, amelyben a riporter a színháznyitási kísérletet egyetlen sikertelen próbálkozásának tartotta. Szó esett életének megfilmesítéséről, emlékiratok megírásáról, és további képtelennek tűnő esetekről, amelyek valószínűleg — oly sok más történethez hasonlóan — a fantázia szüleményei. Menyus, aki imázsát maga is építette, elmesélte a riporternak, miképp jött át egy csatahajón braziliai admirálisként Európába, miképp vett fel közel félmillió dollárt Bécsben egy bankból, miképp élt nyugalomban a bécsi Grand Hotelben, amikor az egész ország rendőrsége őt kereste, hogy braziliai rezidenciájában lévő „Anna Pavlova-termében” közel 200 Anna Pavlovát ábrázoló képe van, aki elmondása szerint természetesen a szeretője volt.¹⁴⁸ Később Menyus pontosított a lapnak, amennyiben ő „csak” a berlini színházat finanszírozza, a veszteséges vállalkozása oka pedig a gazdasági válság.¹⁴⁹ Bár a mecénás-szélhámos az *Esti Kurir* riportérének panaszkodott az ingyenjegyekről, az *Est* 1933. évi cikke szerint azonban maga tette tönkre a színházat úgy, hogy mindenkinek szabadjegyet adott, mindezt azért, mert nem mutatták be a darabját.¹⁵⁰

A svéd miniszterelnök megbuktatása (1932)

Menyus berlini interjúja alkalmával elmondta, terveik között szerepel, hogy eladja nagy értékű svéd állampapírjait. Valóban jó svédországi kapcsolatokkal rendelkezett, 1930 után néhány év alatt sikeresen építette ki és fejlesztette svédországi kapcsolati tőkéjét, gazdag és nagy hatalmú svéd pénzemberek ismerőse, esetenként tanácsadója, bizalmasa lett. A korabeli sajtó szerint a történelem kiszámíthatatlan folyama és Menyus kiváló manipulációs készsége, kapcsolatai egyaránt hozzájárultak ahhoz, hogy 1932-ben közreműködjön egy igen kényes

147 *Abonyi*, 1930. 8. p.

148 *Palásti László*: Horváth Menyus, a híres nemzetközi kalandor, színházat nyitott Berlinben. In: *Esti Kurir*, 10. (1932) 48. sz. 7. p.

149 A százkét kilós házasságszédelő Mayer Sándor levele a kalandorok és szélhámosok filozófiájáról. In: *Esti Kurir*, 10. (1932) 52. sz. 5. p. (a továbbiakban A százkét kilós házasságszédelő...)

150 Kreuger utóda... 12. p.

politikai ügyben. 1932 augusztusában hosszú hasábkokban jelent meg a szenzációs hír a magyar lapokban: Horváth Menyus megbuktatta a svéd miniszterelnököt.¹⁵¹

Az ügy háttérében a lapok híradása szerint az ún. Kreuger-ügy állt. Az egyik legbefolyásosabb svéd vállalkozó Ivar Kreuger, a „gyufakirály” volt, aki ekkoriban a világ gyufagyártásának $\frac{3}{4}$ részéért felelt. Kreuger bizalmasa — közlik a lapok — az 1930-as évek legelején a magyar Horváth Menyus volt, aki megnyerő fellépésével könnyen szert tehetett Kreuger barátságára, gyakran tanácsokkal is ellátta őt. Andor Leon újságíró 1983-as cikkében írta le az egyik variációt arra vonatkozóan, hogy Menyus miképp is került kapcsolatba Kreugerrel. A történet szerint bűnbandája egyik tagjával, Goldschmied Mártonnal eszelte ki, hogy átver egy Ferdinand Rieger nevű öregurat, aki saját elmondása szerint felfalta az örökké égő gyufát. Menyus felajánlotta, hogy a találmányt eladja Ivar Kreugernek, akit Leon szerint ekkor még nem is ismert, a vételár 10%-áért cserébe. Erre, és az utazásra ezer korona előleget kért Riegertől, amelyet meg is kapott. Menyus a pénzt megosztotta társával, majd valóban elutazott Stockholmba, ahol Kreuger felvette propagandaosztályára; az „örökégő gyufát” pedig sosem adta el.¹⁵² 1932-es, Abonyi Gyulának adott interjújában azt mondta, hogy Párizsban ismerkedett meg Kreugerrel egy vacsorán, ahol véletlenül került a vállalkozó mellé, akit ezután ott helyben lerajzolt, majd a kép alá biggyesztette a gyufakirály teljes nevét. Kreugernek a történet szerint annyira tetszett az élethű aláírás — amelyet, ha nem látja, hogy Menyus írt, magáénak könyvelt volna el —, hogy életre szóló barátságot kötött az egykori ál-Festetics gróffal.¹⁵³ Ugyancsak Abonyi Gyula írta le azt a változatot, miszerint Brazíliában találkoztak, ahol egy karikatúrát rajzolt a gyufakirályról, majd aláírkantotta Kreuger aláírásának tökéletes mását.¹⁵⁴ Frank László szerint 1928-ban ismerkedett meg Kreugerral, és együtt alapították meg a Norrbotteni Aranybánya Kiaknázási Részvénytársaságot. Erről Horváth kiadatlan emlékirataiban állítólag azt állította, hogy komoly sajtókampány mellett sikerült felfuttatni a céget, ám Kreuger végül nem készpénzzel fizetett, hanem aranybánya-részvényekkel.¹⁵⁵

151 Az ügyről beszámolt az Esti Kurir, a Magyar Hírlap, a Tolnai Világlapja, az Ujság, a Friss Ujság.

152 *Andor Leon*: Pesti szélhámosok külföldön II. In: *Ország-Világ*, 27. (1983) 17. sz. (továbbiakban: *Leon*, 1983.) 23. p.

153 *Abonyi Gyula*: Horváth Menyhért: Kreuger barátja. In: *Magyar Hírlap*, 42. (1932) 195. sz. 4. p. (továbbiakban *Abonyi*, 1932.)

154 *Abonyi*, 1933. 215. sz.

155 *Frank*, 1966. 150–151. p.

A korabeli lapok szerint ehhez hasonló spekuláció volt az állítólagos miniszterelnök-buktatás előzménye.¹⁵⁶ Az *Esti Kurir* 1932-ben arról írt, hogy Kreuger megbízta Menyust, szerezzze meg lehetőleg minél olcsóbban a Grundfos-aranybányákat, illetve Menyus saját bevallása szerint emellett a Boliden-bányát is Kreuger megbízásából szerezte meg.¹⁵⁷ Horváth többször tárgyalt a Grundfos-bányák tulajdonosával, aki 2,5 millió márkáért hajlandó volt eladni azokat. Tervük az volt, hogy közel 300%-os haszonnal adjanak túl rajta; vélhetően az ekkor szerzett vagyonát nevezte berlini interjúja alkalmával „nagyértékű svéd állampapíroknak”. 1931-ben sikerült lebonyolítani az üzletet,¹⁵⁸ Kreuger azonban váratlanul, 1932 márciusában Párizsban elhunyt. A híradások szerint főbe lőtte magát, hagyatékának árverezését pedig szeptember 14-re tűzték ki,¹⁵⁹ jóllehet sokak szerint nem öngyilkosság vagy a véletlen okozta halálát. Egy másik verzió magát Horváth Menyust teszi felelőssé Kreuger haláláért, aki leleplezve a svéd vállalkozót, öngyilkosságba kergette.¹⁶⁰ A vállalkozó halálát követően svédországi cégbirodalma amerikai leányvállalataival együtt csődbe ment, amelyet széleskörben „Kreugerkraschen”-nek neveztek és neveznek, hatásai komoly pénzügyi, politikai következményekkel jártak világszerte, és különösen Svédországban. A cégbirodalom összeomlásával számtalan kis- és középvállalkozás, amelyek Kreuger papírjaiba fektettek, szinte teljesen tönkrement, a közvélemény pedig ebben az igen hektikus helyzetben szerzett tudomást Kreuger és a svéd miniszterelnök 1932 februári korrupciós ügyéről.

A korrupciós ügyet a magyar lapok szerint Horváth Menyhért robbantotta ki. A gyufakirály halála után magyar lapok híradása szerint a bányaspekuláció zavaros értékpapírjaival és különböző értéktárgyakkal kapcsolatban a svéd állami ügyészség eljárást indított Horváth ellen, aki, amint perbe fogták, arra utasította a Kreuger-hagyatékot kezelőket, Kreuger cégének vezérigazgatóját és a svéd államügyészt, hogy adják át neki a hagyatékából a vádiratban szereplő értékpapírokat. A kérést nem teljesítették, így Menyus levelet intézett Carl Gustaf

156 A gyufakirály belső bizalmasa egy ismert magyar szélhámós. In: *Kis Ujság*, 45. (1932) 101. sz. 6. p.

157 *Lukács István*: Horváth Menyus megöli a legendákat. In: *Az Est*, 25. (1934) 111. sz. 12. p. (a továbbiakban: *Lukács*, 1934.)

158 Ivar Kreuger egyik üzlettársa – Horváth Menyhért, a híres nemzetközi kalandor volt. In: *Esti Kurir*, 10. (1932) 101. sz. 7. p.

159 Szeptember 14-én árverezik Kreuger hagyatékát. In: *Keleti Ujság*, 15. (1932) 205. sz. 6. p.

160 Ha már akkor lett volna Kék fény... In: *Békés Megyei Népiújság*, 25. (1970) 285. sz. 6. p. (a továbbiakban: *Ha már akkor lett volna Kék fény...*)

Ekman svéd miniszterelnökhöz, hasonló tartalommal, egyben leszögezte, hogy az értékpapírok kizárólagos tulajdonában állnak, ám a miniszterelnök is elhajtotta, rábízva az ügyet az államügyészségre. Végül Menyust felmentették, a magyar lapok információi szerint a „szélhámoskirály” ugyanakkor — valószínűleg a gyufagyáros révén — sokat tudott a miniszterelnök viselt dolgairól, és nem felejtett, Ekman mondhatni „kihúzta nála a gyufát”. Menyus a történet szerint tudott arról, hogy 1932 februárjában a gazdasági világválság miatt nehéz helyzetbe került kormányzó párt vezetője, Ekman nagyobb összegben fogadott el a közelő kampányra párttámogatást Kreugertől.¹⁶¹ A büntetőeljárás megszüntetése után a korabeli sajtó szerint Menyus küldött egy levelet a svéd király kabinetirodájának, amelyben konkrét iktatószámú nyomozati aktára hivatkozva állította, hogy a miniszterelnököt az azóta elhunyt Ivar Kreuger sikeresen vesztegette meg; Ekman a gyufakirálytól 50 ezer korona értékű csekket vett fel. Levelét az *Esti Kurír* híradása szerint az alábbiakkal zárta: „Minden rágalom ellenére Kreuger az én véleményem szerint becsületes ember volt és azoknak a kutyáknak, akik éveken át tényérnyalói voltak, végül is egyszer fel kell csak hagyniok a gyalázkodással”. Horváth Menyus, aki az 1920-as években többet volt a börtön falain belül, mint azokon kívül, a lap szerint levelével kellemetlenül nagy botrányt okozott a svéd közvéleményben. Az *Esti Kurír* szerint a svéd király üdülését félbehagyva járt utána az esetnek, és kérte ki a nevezett Nr. MPE/31/32. iktatószámú aktát, amelyből kiderült, Menyus állításai igazak voltak. A királyi kabinetiroda munkatársai ekkor felkeresték a „tényérnyaló” miniszterelnököt, aki tagadta a vádakat. Végül az összeg átadásáról szóló csekk előkerülésével a király lemondásra utasította Carl Gustaf Ekmant, amelyet a Miniszterelnöki Hivatal 1932. augusztus 6-án elfogadott. Lemondására az országgyűlési választások előtt egy hónappal került sor.¹⁶²

Az ügynek — bár igencsak hihetőnek tűnik — a svédországi sajtóban nyomát sem találtam. A hazai sajtóban az *Esti Kurír* hivatkozott arra 1932. augusztus 27-i számában, hogy a stockholmi *Dagbladed* hírt adott az esetről. A lap 1932 augusztusi számainak átnézésében Bándi Eszter volt segítségemre, Horváth Menyhértet azonban a *Dagbladed* egyszer sem említette. Valószínűsíthető, hogy az informá-

161 *Floden, Hans T.*: Carl Gustaf Ekman. In: Svenskt biografiskt lexikon. 1950. (<https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=15855> — a letöltés ideje: 2020. május 2.)

162 A magyar Horváth Menyhért buktatta meg a svéd miniszterelnököt, aki Kreugertől pénzt fogadott el. In: *Esti Kurír*, 10. (1932) 191. sz. 7. p., illetve A gyufakirály magyar bizalmasa buktatta meg Eckmann svéd miniszterelnököt. In: *Friss Ujság*, 37. (1932) 191. sz. 5. p., továbbá *Szücs*, 1932. 9. p.

ciókat maga Menyus juttatta el több magyarországi laphoz, amelyek kritika nélkül lehozták azt.

Sajtóperek és legendák. Menyus utolsó aktív évei (1933–1938)

Horváth Menyhért az *Est* információi szerint Kreuger cégbirodalmának összeomlása után a gyufakirály utódja lett, átvette a Kreuger-hagyaték berlini vezetését, és a konszern egyik képviselőjeként működött. Menyus az 1930-as évek elején — saját bevallása szerint — Berlin két nagy színházának — a berlini Neue Metropol Theater Betriebs GmbH-nak, illetve a Theater am Kurfürstendamm-nak — volt vezetője,¹⁶³ valamint az ugyancsak berlini Schacktopograph GmbH cég mérnökfőnöke és vezérmenedzsere volt.¹⁶⁴ 1933 májusában színházi vállalkozásának a *Kis Ujság* tudósítója szerint vége lett, Menyus később, egy pere alkalmával azonban azt állította, hogy csak ősszel veszítette el magas pozícióit. A *Kis Ujság* információi szerint 1933 júniusában megalapította a *Deutsche National Export und Import Verein* nevű céget, amely különböző német árukkal kereskedett,¹⁶⁵ Frank szerint Hitler hatalomra kerülését követően Hoch- und Tiefbau GmbH néven hozott létre építési vállalkozást.¹⁶⁶ Menyus projektjeinek végül a német rendőrség vetett véget 1933 augusztusában, amikor letartóztatták egy Magyarországon megjelenő Abonyi Gyula-féle cikksorozat alapján.

Menyus az 1930-as évekre már komoly ismertségre tett szert, nevét Magyarországon és azon kívül is sokan ismerték, viselt dolgait és csalásait számtalan magyarországi és külföldi lap megírta. Az *Est*, a *Pesti Napló* és az *Esti Kurír* mellett számos folyóiratban jelent meg csalásairól — olykor igen hatás vadász — tudósítás. A *Tolnai Világlapja*, Ekman bukását követően portrét is közölt róla,¹⁶⁷ és különböző ügyei miatt gyakori szereplője volt a korabeli tudósításoknak. Gyakorta szolgáltatott információt különböző csalásairól, folyamatban lévő büntetőügyeiről különböző lapoknak, így például az *Esti Kurír*nak¹⁶⁸ vagy a *Bécsi Magyar*

163 Kreuger utóda... i. m. 12. p.

164 BFL VII.5.c. B.I. 802-12/1934. Horváth Menyhért sürgős kérvénye tárgyalási határnap elhatalasztása iránt. 1934. április 24.

165 Horváth Menyus, a világhírű szélhámós nagyszabású vállalatot alapított Berlinben. In: *Kis Ujság*, 46. (1933) 129. sz. 7. p.

166 *Frank*, 1966. 154. p.

167 A zseniális kalandor. In: *Tolnai Világlapja*, 32. (1932) 37. sz. 48. p.

168 A százkét kilós házasságzédelgő... 5. p.

Ujságnak,¹⁶⁹ amelyek szívesen cikkeztek róla. Menyus célja ezzel az imázsépítés volt, így esetenként „exkluzív interjút” is adott különböző újságíróknak, így 1930-ban Abonyi Gyulának is.¹⁷⁰ Abonyi az 1930-as években számtalan cikket írt a *Magyar Hírlapba* különböző szélhámosokról, Strasznof Ignácról,¹⁷¹ Tolnai-Turteltaub Szigfridről¹⁷² és másokról, valamint előadásokat is tartott a témában. 1933. augusztus 29. és október 19. között folytatásokban közölte a *Magyar Hírlap* hasábjain¹⁷³ Horváth Menyhért regényes életrajzát *Egy világhíres kalandor tündöklése és bukása. Horváth Menyhért, Ivar Kreuger bizalmas munkatársának életregénye* címmel. Bár a *Magyarország* riporterének leírása szerint színházi visszaélések miatt tartóztatták le,¹⁷⁴ valójában azonban Abonyi cikksorozata miatt fogták le. Az egyes cikkeket ugyanis valaki minden megjelenés után megküldte a berlini ügyészségnek és rendőrhatalóságoknak, amelyek alapján Menyust a német rendőrség őrizetbe vette, és kilenc hónapon át, 1933 szeptembere és 1934 májusa között vizsgálati fogságban tartotta.¹⁷⁵ Horváth az első cikkek megjelenését követően magyarországi ügyvédje útján 1933. szeptember 18-án levélben fordult a *Magyar Hírlap* szerkesztőségéhez, jelezve, hogy a róla közölt információk nem felelnek meg a valóságnak, kérte a helyreigazítást és a további közlések felfüggesztését, a keletkezett anyagi és erkölcsi kár miatt pedig jogi eszközöket helyezett kilátásba.¹⁷⁶ Jóllehet, Menyus saját elmondása szerint egy alkalommal „kutyakorbáccsal vert véresre” egy őt rágalmazó embert, a lap szerkesztősége nem vett tudomást Menyus kéréséről, a cikkek közlése folytatódott, így Menyus feljelentette a cikk szerzőjét a budapesti főkapitányságon — a becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. törvénycikk 1. §, valamint 3. § 2. bekezdés 1. pontja szerinti —, sajtó útján elkövetett rágalmazásért és becsületsértésért. Menyus saját elmondása szerint tisztességgel és becsülettel dolgozott, ám a cikkek miatt elveszítette pozícióit,

169 Halmi, 1922. 5–6. p.

170 Abonyi, 1932. 4. p.

171 Abonyi Gyula: Álgrófok tündöklése és leleplezése Magyarországon. In: *Magyar Hírlap*, 45. (1935) 108. sz. 4. p.

172 Abonyi Gyula: Egy békebeli kalandor fenn és lenn... In: *Magyar Hírlap*, 44. (1934) 57. sz. 13. p.

173 Abonyi folytatásokban megjelenő regénye a *Magyar Hírlap* 195–238. számaiban jelent meg, összesen 39 részben. Bár a regény folytatását ígérték, az végül a sajtóper okán elmaradt.

174 Kreuger utóda... 12. p., illetve Horváth Menyus belebukott a berlini színigazgatásba, letartóztatták. In: *Magyarország*, 40. (1933) 183. sz. 2. p.

175 Horváth „Menyus” sajtópere a Schadl-tanács előtt. In: *Esti Kurír*, 12. (1934) 111. sz. 2. p.

176 BFL VII.5.c. 802-11/1934. Horváth Menyhért Abonyi Gyula elleni büntetőügyében bizonyítási indítványa melléklete. 1933. szeptember 18-i levél a *Magyar Hírlap* részére.

8. kép Horváth Menyhért 1934 májusában rágalmozási perének főtárgyalásán.
In: Az Est, 25. (1934) 111. sz. 10. p.

és 200 000 márka anyagi kára keletkezett. Annak megtérítését azonban kegyesen csak kétszer 30 000 pengő értékben kérte, vagyoni és nem vagyoni kárpótlásként. Abonyi mellett a kiadó elmarasztalását is igényelte, továbbá, hogy minden lap-példányon szerepeljen a későbbi — nyilván elmarasztaló — ítélet, és hogy az ügyvédi díjat is az újságíró fizesse ki.¹⁷⁷

Horváth indítványa nyomán a vizsgálóbíró vizsgálatot rendelt el 1934 márciusában,¹⁷⁸ majd Horváth vádirata alapján dr. Schabl Ernő tanácselnök vezetésével kezdődött meg a per, amelynek első főtárgyalása április 17-én volt, a Bu-

177 BFL VII.5.c. B.I. 802/1934. Horváth Menyhért feljelentése Abonyi Gyula ellen.

178 BFL VII.5.c. B. I. 802-4/1934. számú vizsgálóbírói végzés vizsgálat elrendeléséről. 1934. március 6.

dapesti Királyi Büntetőtörvényszék azonban tanúk idézése érdekében elnapolta május 1-re. Abonyi a köztes időszakban beadvánnyal fordult a bírósághoz, kérve az eljárás megszüntetését, egyebek mellett arra hivatkozva, hogy a Menyus által csatolt meghatalmazás nem szabályszerű, mivel Menyus külföldi, így az okiratot hitelesíteni kellett volna. Emellett szerinte Horváth Menyhért neve viselésére nincs feljogosítva, sosem magyarosított, így ekként jogi eljárásban részt nem vehet. Egyúttal kérte a valóság bizonyítását is, tanúk megidézését és azt, hogy a bíróság keresse meg a bűnügyi nyilvántartót, továbbá kérje ki Menyus 1923-as bécsi perének iratait az osztrák szervektől.¹⁷⁹ Menyus reagált Abonyi kezdeményezésére, és előadta: 1904-ben vagy 1905-ben hivatalosan változott meg a neve Palkovitsról Horváthra, valamint ő is kérte a bűnügyi nyilvántartó megkeresését, mint ami tisztázhatja a vádak alól. 1923. évi periratainak kikérését időhúzásnak titulálta, valamint tanúk kihallgatását kérte, akik igazolhatják, hogy színházigazgatói, valamint a Schacktopograph GmbH cégnél meglévő vezető pozícióját a cikkek miatt veszítette el. Emellett Kaczér Illés (1887–1980) író meghallgatását is kérte, aki igazolhatja, hogy emlékiratait a Drei Masken Verlagnak eladta „tízezer dollárért”,¹⁸⁰ ám a kiadó a cikksorozat miatt elállt annak publikálásától.¹⁸¹

Az önérzetes Menyus ragaszkodott hozzá, hogy személyesen legyen jelen a bíróság budapesti főtárgyalásán, jóllehet korábban kitiltották egész Magyarországra területéről, és csupán a német rendőrség által kiállított hontalan útlevelel rendelkezett. 1934. áprilisának végén — a főtárgyalás május 1. napjára történő elhalasztását követően — levélben fordult dr. Schadl Ernő tanácselnökhöz: mivel „egzisztenciáját teljesen elveszítette” és ezért kiemelten fontos, hogy személyesen is megjelenjen, kéri, hogy a tárgyalási határnap kerüljön elhalasztásra négy héttel, míg haza nem érkezik.¹⁸² A május 1-i nyilvános főtárgyaláson Menyus ügyvédje jelezte: továbbra is kéri a tárgyalás elhalasztását, amelynek a tanácselnök helyt adott: először május 15-e, majd május 17-e szerepelt új határnapként.¹⁸³ Hazatérése érdekében 1934. április 28-án Menyus levelet írt ügyvédjéhez Berlin-

179 BFL VII.5.c. Abonyi Gyula észrevétele a királyi törvényszékhez. 1934 áprilisa.

180 Horváth „Menyus” sajtópere a Schadl-tanács előtt... 2. p.

181 BFL VII.5.c. B. I. 802-11/1934. Horváth Menyhért indítványa.

182 BFL VII.5.c. B. I. 802-12/1934. Horváth Menyhért sürgős kérvénye tárgyalási határnap elhalasztása iránt.

183 BFL VII.5.c. B. I. 802-13/1934. Jegyzőkönyv a sajtó útján elkövetett rágalmozás vétsége miatt Abonyi Gyula ellen indított büntetőügyben a budapesti királyi büntetőtörvényszék 1934. május 1. napján tartott nyilvános főtárgyalásról.

ből, amelyben beszámolt helyzetéről, és kérte az ügyvéd mielőbbi közbenjárását annak érdekében, hogy személyesen is megjelenhessen a főtárgyaláson.¹⁸⁴

1934. április 28., szombat este

Igen tisztelt Doktor Úr!

Az idézés kézbesítése után a Geheimes Staatspolizei-Amt azonnal elrendelte a szabadlábra való helyezésemet.

A politikai rendőrség országos vezetője egyelőre bebizonyítottnak látja, hogy én a Magyar Hírlapban megjelent és a porosz ügyészségnek és a berlini rendőrhatalóságoknak naponta beküldött rágalmozó cikkek miatt Abonyi Gyula ellen tényleg feljelentést tettem. Én köteleztem magam az összes ítéleteket ebből a sajtóperből kifolyólag az országos titkosrendőrség vezetőjének hitelesítve deponálni. Csak azután dönt a politikai rendőrség abban az irányban, hogy én német közérdekű vállalatot vezethetek-e vagy sem. Különös súlyt helyez a politikai rendőrség annak megállapítására, hogy én soha nem voltam Magyarországon 3 évi fegyházzal csalásért megbüntetve. Hogy én soha nem voltam Zágrábban és ott nem követtem el egy táncosnő segítségével egy 20 000 dolláros csalást, se nem szöktem meg onnan pezsgő és hotelszámlák hátrahagyásával. Nem én szereztem meg a Kreuger részére a cinkografust, aki a lemezeket gyártotta, és végül, hogy a grabeni bankbetörés és a Strasznovval való csalási szövetkezet, továbbá a Kanári házban való találkozás egy zsebtolvajjal, amiről V. A. zsaroló álhírlapíró mesélt Abonyinak, nem felelnek meg a valóságnak.

Én aláírtam egy esküt helyettesítő nyilatkozatot, hogy ezek a cikkek betű szerint kitalált hazugságok.

A porosz országos törvényszék jogerős felmentő ítéletét és a titkos politikai rendőrség ideiglenes szabadlábra helyező végzését és az indoklást hitelesítve magammal fogom hozni. Megjegyzem még, hogy az itteni hatóságok már megszerzték az ellenem Wienben 1923. november hó 6-án hozott ítéletet ami után az az ítélet kegyelmi úton véglegesen törölve lett, többé nem lesz figyelembe véve.

Nagyon kérem Doktor Urat, Schadl öméltóságánál interveniálni, hogy a tárgyalást 8-14 nappal halassza el a bíróság. Én minden percben rendelkezésre állok, de a beutazási engedélyt csak a budapesti főkapitányság tartózkodási engedélye alapján kapom meg a magyar követségtől.

Én meg vagyok róla győződve, hogy a magyar büntetőtörvényszék nekem alkalmat fog adni arra, hogy személyesen nézhessek szembe avval az egyénnel, aki anyagi előnyök miatt egy minden alapot nélkülöző zsaroló hajtóvadászatot

184 BFL VII.5.c. Horváth Menyhért levele ügyvédjének, 1934. április 28-án.

indított ellenem, s úgy anyagilag, mint erkölcsileg teljesen tönkretett és a rágalmával a börtönbe juttatott. Még egyszer kérve a tartózkodási engedély sürgős beküldetését és az új tárgyalási nap közlését, maradok tisztelő híve,

Horváth Menyhért”

Ahogy Horváth leveléből is látszik, a szélhámoskirálynak nem csupán a cikksorozatban szereplők miatt fájt a feje, hanem amiatt is, hogyan juthat el pere főtárgyalására. Tartózkodási és beutazási engedélyre volt szüksége, mivel külföldinek minősült, illetve korábban kitiltották az országból. Míg tartózkodási engedélyét ügyvédje útján, addig beutazási engedélyét saját maga intézte el. Külföldiek Magyarországra történő beutazására a korabeli rendelkezések alapján a Belügyminisztérium berkein belül, a miniszter közvetlen irányítása alatt működő Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság (röviden: KEOKH) előzetes engedélyét követően volt lehetőség, amelyet Horváth meg is kapott. Ezt követően 1934. május elején felkereste a berlini magyar nagykövetséget, ahol jelezte, Magyarországra kíván utazni. A nagykövetség a Külügyminisztériumtól kért sürgős választ 1934. május 9-én, hogy Horváth útlevele láttamozható-e, amelyet a minisztérium két nappal később a KEOKH-nak továbbított. A KEOKH aznapi válaszában jelezte, hogy amennyiben érvényes útlevéllel rendelkezik, amely beutazásától számított 8 napig még érvényes, a vízum megadható számára. A nagykövetséget eszerint tájékoztatta a Külügyminisztérium, így Horváth — kivételesen — a törvényeket betartva érkezett Magyarországra.¹⁸⁵ A berlini gyorsan a *Pesti Napló* szerint azonban csak Linzig tudott eljutni, ahol az osztrák rendőrök lefogták, ugyanis feljelentették, hogy kémkedik, és célja, hogy politikai zűrzavart okozzon. Horváth előadta — kivételesen az igazságot —, hogy csak Budapestre akar eljutni a pere főtárgyalására, majd az unszolást követően a rendőrök beleegyeztek, hogy két detektív társaságában tovább utazhat. Bár erre a történet szerint indoka nem volt, a korabeli tudósítások szerint kísérőitől akciófilmbe illő módon vált meg. A *Pesti Napló* információi szerint a két nyomozót oly módon rázta le magáról, hogy Haag község előtt egyszerűen kiugrott a vonatból, majd egy másik vonaton eljutott Bécsbe, ahol álnéven lakott pár napig egy félreeső szállodában. Hamarosan vonatra szállt, majd két állomásnyira a határtól leszállt, sejtve, hogy a határon esetleg megállíthatják. Egy teherautó sofőrjével megállapodott, hogy

185 MNL OL, Polgári kori kormányhatósági levéltárak, Külügyminisztériumi Levéltár, Utazás- és útlevélügyi osztály, (K 72), Fasc. 74., 42344-934.

átcsempészi a határátkelőn, Budapestre érve pedig sürgönyözött Bécsbe, becsület szavát adva, hogy a tárgyalás után feladja magát.¹⁸⁶

A főtárgyalás megkezdése előtt több lapnak adott interjút, amelyek közül a legérzékletesebbre Az *Est*nek adott nyilatkozata sikerült, amelyet közvetlenül a főtárgyalás megkezdése előtt, 1934. május 17-én adott. „*Most érkezett Berlinből Budapestre, hogy bíróság előtt felelősségre vonja azokat, akik az utolsó esztendőben — amióta ő Berlinben él — rágalmakat terjesztettek róla, — Személyem körül egész legendakör alakult ki — mondja. Most itt vagyok, hogy megöljem a legendákat.*” Ezután megesküdt, hogy legjobb tudása szerint, őszintén fog minden feltett kérdésre választ szolgáltatni, így a riporter, Lukács István faggatni kezdte:

— *Hány éves?*

— *Negyvenhat.*

— *Hol született?*

— *Kolozsváron. [...]*

— *Büntetve volt?*

— *Egyszer... Bécsben. De ezt a büntetésemet is kegyelmi úton elengedték, törölve van.*¹⁸⁷

A korabeli sajtó nagyfokú érdeklődése mellett folyt a per,¹⁸⁸ amelynek során Menyus főmagánvádlóként kikérte magának a cikkben szereplő szélhámosságait, amelyek szerinte hamis értesüléseken alapultak. Tanúként hallgattak meg egykori oknyomozó újságírókat, így a sajtó szerint Szücs Nándort és Vági Andort, valamint megjelent — a később többrendbeli zsarolás vádjával perbe fogott¹⁸⁹ — Biró Zsigmond nyugalmazott detektív is, aki több évtizede ismerte a szélhámoskirályt. Egyszeróval ott voltak Menyus régi „jó” ismerősei, akiknek

186 Hogyan szökött meg Horváth Menyus, az európai hírű kalandor, az osztrák detektívek karjaiból, hogy ottlehessen csütörtöki sajtópere főtárgyalásán? In: Pesti Napló, 85. (1934) 110. sz. 10. p.

187 Lukács, 1934. 12. p. Az interjú a következőképp folytatódik:

- Most folyik eljárás ön ellen?

- Sehol a világon. [...]

- Mi hát a magyarázata annak, hogy ön azoknak a tudatában, akik [...] sohasem beszéltek önnel, úgy él, mint nemzetközi szélhámos?

- Én olyan tranzakciókat végeztem — válaszol habozás nélkül — amilyeneket más nem végzett.

188 A kalandor múltú Horváth Menyus becsületéért hadakozik. In: Friss Ujság, 39. (1934) 113. sz. 3. p.

189 Egy volt detektív zsarolási pere. Követelt-e Biró Zsigmond 35,000 pengőt a Rökkantegylettől a támadások abbahagyásáért? In: Pesti Hírlap, 59. (1937) 227. sz. 6. p.

sok gondot okozott, vagy éppen szaftos cikkek alapját szolgáltatta az 1910-es, '20-as és '30-as években.¹⁹⁰ Az újságíró az eljárás alkalmával hajlandó lett volna bocsánatot kérni Menyustól, a megsértett szélhámosnak azonban ez nem volt elegendő. Menyus fellépése újfent oly megnyerő volt, hogy végül 1934. május 24. napi ítéletével a bíróság 13 rendbeli sajtórágalmazás és becsületsértés vétsége miatt elítélte Abonyit. 500 pengő büntetést rótt ki az újságíróra, és 800 pengő további költség megfizetésére kötelezte, amelyről a sajtó is beszámolt.¹⁹¹ Az ítélet ellen mindkét fél fellebbezett,¹⁹² végül a Budapesti Királyi Ítéletábla és a Magyar Királyi Curia is helybenhagyta azt.¹⁹³

Menyus a tárgyalás után Ausztrián keresztül Berlinbe akart visszamenni, azonban Bécsben 1934 júniusában letartóztatták. Az *Uj Nemzedék*ben közölt történet szerint egy sürgöny érkezett a bécsi rendőrségre arról, mikor fog Menyus Berlinbe utazni, így a bécsi rendőrök azt gondolták, hogy rendezetlen anyagi ügyei miatt valójában nem akart a német fővárosba visszamenni, és csak az osztrák rendőrség vendégszeretetéért kívánta igénybe venni.¹⁹⁴ Ebből az időből a Fővárosi Levéltár őrzi Horváth Menyhért egyik sajtóperes anyagát is, amely az Abonyi-féle perhez hasonlóan a becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. törvényben foglalt rágalmazás vádja alapján indult. Menyus osztrák hatóságok általi elfogásról a *Mai Nap* című lapban is megjelent egy rövidebb cikk 1934. június 16-án, mely szerint bár a rendőrség nem tájékoztatta a közvéleményt a letartóztatás okáról, minden bizonnyal megalapozott és komoly vád van Menyus ellen. Emellett Abonyi elleni büntetőperéről azt írta, hogy a főtárgyalást elnapolták, és egy ideig nem is kerül rá sor a letartóztatás miatt.¹⁹⁵ A cikket Menyus is olvasta, majd 1934. július 20-án kelt levélben „beösházi Horváth Menyhértné” (Ing. Melchior Horváth de Beösháza) fejléccel ellátott levélben tett feljelentést a Budapesti Királyi Ügyészségen a cikkel kapcsolatban Róna Lajos (1882–1934) felelős szerkesztő ellen rágalmazás, becsületsértés és hitelrontás miatt. Menyus feljelentésében jelezte, hogy korábban megkereste Rónát és kérte a cikk helyreigazítását,

190 Horváth Menyhért különös élete a bíróság előtt. In: Magyarország, 41. (1934) 113. sz. 2. p.

191 Elítéltek egy újságíró, mert regényes cikksorozatot írt Horváth Menyhért életéről. In: Függetlenség, 2. (1934) 116. sz. 5. p.

192 Uo.

193 BFL VII.5.c. B.9603-6/1934. Horváth Menyhért indítványa a *Mai Nap*ban megjelent cikk kapcsán a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék vizsgálóbírójához.

194 Két rossz közül a jobbikat választotta Horváth Menyhért! Új Nemzedék 16. (1934: 136. sz.) 4.

195 [Palotai Pál]: Letartóztatták Bécsben Horváth Menyhértet, a világhírű magyar szélhámost. In: Mai Nap, 11. (1934) 135. sz. 3. p.

de nem kapott választ. Véleménye szerint azért került sor a cikk publikálására, mert a lap így akarta elérni, hogy az Abonyi elleni ítélet egyelőre ne kerüljön nyilvánosságra.¹⁹⁶ Az ügyészség a hitelrontás vádja esetében megtagadta a képviselést, így nyomozás csak a becsületsértés és rágalmazás vádak ügyében indult, amelynek során a kirendelt orvos 1934 novemberében jelezte: Róna Lajos súlyos szívizom-elfajulásban szenved, így legalább két hónapig nem jelenhet meg rendőrhatalóság előtt, és egy lakásán eszközölt kihallgatás csak tovább rontaná a helyzetét.¹⁹⁷ A főkapitányság a nyomozást decemberben befejezte, Menyust pedig felszólította a törvényszék: adja be a vizsgálóbírónak indítványát, amelyben kéri vizsgálat elrendelését, és megjelöli a tárgyi bűncselekményt, a személyt, aki elkövette azt, valamint az okokat és a cikk inkriminált részeit.¹⁹⁸ Menyus indítványában a két meglehetősen rövid hasábnyi cikk szinte teljes egészét inkriminált tartalomnak tüntette fel, és jelezte, hogy a kiadót és nyomdát is felelősnek tartja, így kérte azok bevonását a kiszabandó büntetésért és a felmerülő költségekért folyó eljárásba. A vizsgálóbíró 1935. február 14-én vizsgálatot rendelt el, amelyet kiterjesztett Fehér Árpád újságíróra is, aki elismerte a cikk közzétételét és megjelölte a cikk szerzőjét, a pozsonyi illetőségű Palotai Pált. Mivel a cikket a külföldön tartózkodó Palotai írta, emellett pedig a felelős szerkesztő, Róna Lajos 1934. december 5-én elhunyt,¹⁹⁹ így a sajtójogi felelősség a kiadóra, H. Fodor Miklósrá hárult. Fodor kihallgatása alkalmával jelezte, hogy a cikk megjelenésekor külföldön, Bécsben tartózkodott, a cikket Palotai írta, közléséről Fehér Árpád döntött, őt ezért legfeljebb anyagi felelősség terheli.²⁰⁰ Fehér Árpád vállalta a felelősséget a cikk közzétételéért, és elismerte, hogy Róna betegsége idején ő volt a lap olvasó-szerkesztője. A Budapesti Király Büntetőtörvényszék végül 1935. június 22-én megszüntette a bűnvádi eljárást, mivel a vádlott, H. Fodor Miklós

196 BFL VII.5.c. B.9603/1934. Horváth Menyhért feljelentése Róna Lajos ellen a Budapesti Királyi Ügyészségen. 1934. július 20.

197 BFL VII.5.c. B.9603/1934. A Budapesti Királyi Államrendőrség Főorvosi Hivatala jelentése a Főkapitányság részére. 1934. november 9.

198 BFL VII.5.c. 9603-5/1934. számú 1934. december 31-én kelt végzés.

199 Halálesete bejegyezve Budapest VII. kerület halotti anyakönyv 1685/1934. folyószáma alatt. (<https://familysearch.org> — a letöltés ideje: 2012. december 4.)

200 BFL VII.5.c. 60541/1934/fk.II. Magyar Királyi Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága. Fodor Miklós kihallgatása.

kijelentette, hogy a cikk téves információkon alapult, amelyet Horváth megfelelő elégtételként elfogadott és ejtette a vádakat.²⁰¹

Az 1930-as évek közepén Horváth Menyhért Berlinben élt, valószínűleg az antiszemitizmus felerősödése miatt Franciaországba költözött át, ahol 1938 februárjában letartóztatták, ez volt az utolsó, sajtóban megjelenő hír csalásáról. A híradások szerint Párizsban fogták le, miután egy 450 frankos csekket javított fel két nullával. Az *Esti Ujság* információi szerint meg is kapta az összeget, ám a rendőrök ezt követően lakásán elfogták.²⁰² Menyus ekkor már jól ismert figurája volt a nemzetközi csalásoknak, széles körben ismerték, így szinte az összes hazai nagy lap beszámolt az esetről. Horváth Menyus életének további folyásáról homályos, illetve igencsak eltérő információkkal rendelkezünk. Egy nevét elhallgató szélhámos 1936-ban a *Tolnai Világlapjában* arról panaszkodott, hogy „világszerte csökkent a balekok száma” és „kevesebb a hiszékeny ember, mint azelőtt”,²⁰³ így lehetséges, hogy Menyusnak már nem akadt annyi munkája, mint korábban, esetleg börtönbe került. Frank szerint Németországban megismerkedett a hírhedt Jan Hanussennel, és több magas rangú náci politikussal, katonatisztel. Frank László szélhámosokról szóló könyve és Andor Leon szerint²⁰⁴ német fogságba került, majd a dachau koncentrációs táborba szállították, ahonnan nem tért vissza. Személyét övező legendák eltűnését követően is születtek, így a *Zalai Hírlap* 1963-as cikke szerint Menyus a nácik közé állt Ernst Röhm bizalmasaként, majd a hosszú kések éjszakája után koncentrációs táborba került, ahol meghalt.²⁰⁵

Zárszó

Horváth Menyhértről a látszat ellenére sem sok bizonyosat tudunk. Az életével kapcsolatos adatokat előszeretettel tette homályossá, azok helyébe újakat talált ki. 1923. évi pere alkalmával arra a kérdésre, hogy ki volt az apja, azt a választ

201 BFL VII.5.c. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 9603-16/1934. számú, 1935. június 22-én kelt végzése.

202 Párizsban letartóztatták Horváth Menyhértet. In: *Esti Ujság* 3. (1938) 44. sz. 4. p., illetve Letartóztatták Párizsban Horváth Menyhért hírhedt budapesti sikkasztót. In: *Magyarország*, 19. (1938) 44. sz. 9. p.

203 *Szabó Miklós*: A szélhámos panaszkodik... In: *Tolnai Világlapja*, 36. (1936) 38. sz. 36. p.

204 *Leon*, 1983. 23. p.

205 *Timár Ede*: Rejtélyes esetek, érdekességek, furcsaságok. VII. Szélhámos-diplomata frakkban. In: *Zalai Hírlap*, 19. (1963) 275. sz. 4. p.

adta, hogy tudja kicsoda, de megtagadja a választ ugyanakkor másoknak bizalmasan elmondta, hogy ő valójában Festetich Tasziló herceg törvénytelen fia — ezt még 1970-es években is tényként közölte több újság.²⁰⁶ Vallását néha római katolikusnak, néha görögkatolikusnak adta meg, politikai karrierjét jól jellemezi, hogy néha vad ellenforradalmárnak, máskor Kun Béla bécsi különmegbízottjának tartották. Imázsát maga is építette, interjúkban több alkalommal beszélt arról, hogy „fognak még hallani rólam!”, Trebitsch Ignáchoz hasonlóan imádott színészkedni, magát különböző szerepekben kipróbálni. Elkövetett csalásai a legkülönbözőbb formában maradtak ránk, így kénytelenek vagyunk a sajtóban megjelent, sokszor egymásnak ellentmondó adatokra, hírekre hagyatkozni egyes vélt bűncselekményei rekonstruálásakor. A történelem viharában Horváth Menyhért úgy tűnt el, ahogyan jött, és általában úgy élt, mint akinek hivatalos foglalkozása „szélhámos”, aki mások pénzével kereskedik. Maga Strasznof Ignác — aki saját bevallása szerint szintén áldozataul esett agyafűrt kollégájának — ismerte el, hogy Menyusnál nagyobb szélhámost sosem látott. Fent ismertetett bűntettei alapján — amennyiben a leírtak tartalmazznak igazságot — egyértelműen a leghírhedtebb magyar szélhámosnak tekinthető, aki ha érdekeiről vagy pénzről volt szó, nem tett különbséget a szegény bonyhádi lakos vagy a gazdag bankigazgató között. A többévi börtön nem kedvetlenítette el, nagyarányú csalásai és kitartása révén nemzetközi hírre sikerült szert tennie. Kiváló manipulációs készséggel megáldott, jó emberismerő volt, aki a pletykák szerint egy bécsi analitikustól vett emberismereti órákat. Abban az időben csinált nagy karriert, amikor a bürokrácia, az adminisztráció kreatív ötletekkel kijátszható volt. Elkövetett bűntettei rendszeressége, mennyisége, nagyságrendje és nemzetközi jellege megkülönböztette az addigi szélhámosoktól, így Faludy György szavaival élve méltán nevezhetjük olyannak, aki „*előd nélkül jött, mint Homeros*”.

Horváth motivációjának, a tettei mögött rejlő mozgatórugóknak a megértéséhez,²⁰⁷ az általa perbe fogott Abonyi Gyula, *Magyar Hírlapban* 1932-ben megje-

206 Ha már akkor lett volna Kék fény... 6. p.

207 A visszaeső szélhámos személyiségét a kriminálpszichológia „morális gyengeelméjüként” (moral insanity) jellemzi, tekintettel arra, hogy bár az értelmi képességek általában kivételesek, az érzelmekben, a jó és a rossz közötti különbség megállapításában az egyén különösen gyenge, adott esetben képtelen erre. Érzelmei felületesek, ugyanakkor modora megnyerő, fellépése magabiztos. Negatív érzelmek hiányoznak belőle, a börtönbüntetés nem okoz lelkiismereti vívódást, pszeudologizálásban és az áldozatok gyengéinek felismerésében rendkívüli képességeket árul el. A visszaeső szélhámos személyiségéről lásd *Dr. Irányi Jenőné — Dr. Somogyi Endre. Szélhámos személyiség pszichopatológiai elemzése*. Budapest, 1963. (Pszichológiai Tanulmányok 5.) 617–626. p.

lent egyik története szolgáltat adalékot az utókor számára. Abonyi az Andrássy úton, egy kávézó teraszán találkozott Menyussal, akit kapva az alkalmon megintertjűvált, és a szélhámos motivációi iránt érdeklődött. *„Egy kolozsvári bankban voltam gyakornok — mesélte. Igazán mondhatom, szorgalmas, megbízható tisztviselő voltam, mindenki nagyon szeretett és én nagyon ambicionáltam a munkát. Egy új könyvelési rendszert dolgoztam ki, sokkal praktikusabb, gyorsabb, megbízhatóbb volt, mint a régi. Megmutattam a cégvezetőmnek, aki néhány nap után lekicsinylő ajkbiggyesztéssel adta vissza. Attól a naptól kezdve nem volt maradásom a bankban. A cégvezetőm azt hitte, stréberkedni akarok, semmi sem volt jó neki, amit csináltam és nem nyugodott addig, amíg ki nem tettem. Akkor, abban a reménytelen helyzetben, állás és pénz nélkül, rájöttem arra, hogy sokkal könnyebb az emberek butaságára és felületességére építeni, mint az okosságára. Hát... azóta ezt csinálom, ennek köszönhetem a sikereimet ...”*²⁰⁸ Ha hihetünk a fenti soroknak, Menyus cselekedetei az őt befogadni nem kívánó világ ellen irányultak. Ha úgy tetszik, életre szóló útravalót kapott főnökétől, akinek retorziója végzetes hatást tett a fiatalemberre. Ekképp érthetővé válnak az ősz Menyus szavai is: *Büntetve: egyszer.*